

T.C.
NIĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ERDEMLİ'DE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Musa Fazıl COŞAR

Niğde
Aralık, 2019

T.C.
NİĞDE ÖMER HALİSDEMİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

ERDEMLİ'DE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Musa Fazıl COŞAR

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Nabi KOBOTARIAN
Üye : Doç. Dr. Gökçe YÜKSELEN PELER
Üye : Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY

Niğde
Aralık, 2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum ‘Erdemli’de Geçiş Dönemleri” Başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ve akademik kurallar çerçevesinde tez yazım kılavuzuna uygun olarak tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiği ve çalışmanın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 21.02.2020

Musa Fazıl COŞAR

ONAY SAYFASI

Dr. Öğr. Üyesi Nabi KOBOTARIAN danışmanlığında **Musa Fazıl COŞAR** tarafından hazırlanan "**Erdemli'de Geçiş Dönemleri**" adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

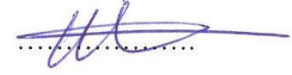
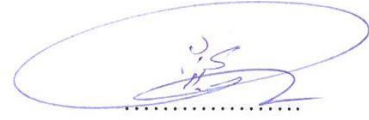
Tarih: 29/11/2019

JÜRİ :

Danışman : Dr. Öğr. Üyesi Nabi KOBOTARIAN

Üye : Doç. Dr. Gökçe Yükselen PELER

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Erdinç DEMİRAY

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Emin Hüseyin ÇETENAK
Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Doğum, evlenme ve ölüm” olmak üzere üç bölümden oluşan geçiş dönemleri, insan hayatında çok önemli bir yer teşkil etmektedir. Hayatla ilk tanışma anlamında olan doğum kavramı, gerek sürecin istenilen şekilde işlemesi, gerekse de doğru eylemlerle desteklenmesi bakımından evlenme ve ölüm dönemlerine temel oluşturur. Sağlıklı bir doğum, sağlıklı bir hayata ilk adım, sağlıklı bir evliliğe ilk yöneliş olarak da değerlendirilebilir; çünkü insan hayatında fiziksel unsurların önem arz etmesi bakımından sağlıklı bir doğuma ve devamında sürecin güzel bir şekilde işlemesine ihtiyaç vardır. Bu sebepler doğrultusunda doğum, Türk dünyasında ve Anadolu’da hassas bir dönem olarak değerlendirilmiş ve yapılan araştırmalar bize bu alanda birçok geleneğin ortaya çıktığını ispat etmiştir.

Evlenme ile devam eden geçiş dönemlerinin ikinci süreci, insanın hayatın kalan kısmını birlikte geçireceği eşi seçme ve onla hayatını birleştirme evresidir. Evlilik, yaşam karşısında birlikte mücadele etmeye, karı koca dayanışmasına ve soyun devamına yönelik anlamlar bütünüdür. Doğru ve zamanında yapılan bir evlilik Türk topluluklarında olduğu gibi Erdemli’de de önemli olmuştur. Erdemli halk dilinde “*dört başın rızası*” olarak geçen ve aile büyüklerinin onayının alınması anlamında olan evlilik öncesi saygı geleneği ne güzeldir ki hala devam etmektedir. Vatana ve millete hayırlı evlat yetiştirmek evliliğin başka bir anlamıdır Erdemli’de.

Dünya hayatının sonu olarak bildiğimiz ve inandığımız ölüm dönemi, yaşamaya, birlikteliğe ve ömür sürmeye bir elvedadır. Diğer bir ifadeyle ruhun insan bedeninden çıkıp gitmesi, bedenine ise dini inançlara göre toprağa gömülmesidir. Türk topluluklarında görülen ölüm töreni geçmişten günümüze değin benzer geleneklerle yaşamıştır. Ağıt yakma, yas tutma, yemek verme bu geleneklerin birkaçıdır.

Hazırladığımız çalışma önsöz, özet ve girişten sonra dokuz bölümden oluşmaktadır. Çalışmamızın inceleme ve araştırma alanı olan Erdemli ilçesinde Güneyli, Harfilli, Sarıkaya, Güzeloluk, Kösbucağı, Çerçili, Kayacı, Karaahmetli, Hüseyinler, Tapureli, Küstülü gibi on dört köy, Arpaçbahşiş, Kumkuyu, Limonlu, Tömük, Çeşmeli ve Kızkalesi kasabaları, Alata, Koyuncu, Selviler, Yarenler gibi birçok mahallesi ziyaret edilip sözlü kaynaklara ulaşılarak derlemeler yapılmıştır. Yapılan derlemeler, yazılı kaynakların araştırılıp taranmasıyla desteklenmiştir. Her geçiş dönemi için fotoğraflar çekilmiş, yetersiz kaldığı yerde sahadaki kişilerden destekler alınmıştır.

Bilgilerin düzenlenmesi ve tez aşamasına getirilmesinde engin bilgileriyle yol gösteren tez danışmanım, saygıdeğer hocam *Dr. Öğr. Üyesi Nabi Kobatarian*’a ve Prof. Dr. Faruk Çolak’a teşekkür ederim. Ayrıca çalışmalar esnasında tecrübe ve bilgilerini aktaran edebiyat öğretmenim, araştırmacı yazar Sayın *Ahmet Yanar*’a, fotoğraf desteği sağlayan biyoloji öğretmeni ve kişisel gelişim uzmanı *Ahmet Kara*’ya, Anadolu Ajansı Erdemli Temsilcisi *Derviş Çömez*’e, Türk Dili ve Edebiyatı öğretmeni Doğan Aydın ve Ercan Çetinel’e teşekkürü bir borç bilmekteyim.

Musa Fazıl Coşar

Erdemli/2019

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

ERDEMLİ'DE GEÇİŞ DÖNEMLERİ

COŞAR, Musa Fazıl
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Nabi KOBOTARIAN
Aralık 2019, 95 sayfa

Erdemli ve çevresinde geçmişten günümüze kadar ulaşmış olan geçiş dönemi gelenekleri doğum, evlenme ve ölüm başlıkları altında bu çalışmada toplanmıştır. “*Erdemli Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri*” adlı bu tezde Türk dünyasından başlayarak Erdemli’ye kadar uzanan doğum, evlenme ve ölüm dönemlerine dair gelenekler yazılı hale getirilerek gelecek kuşaklara ve okuyuculara aktarmak amaçlanmıştır. Tez hazırlanırken sözlü kaynaklara ulaşarak geleneklere dair bilgiler derlenip sonrasında düzenlenmiştir. Yazılı kaynaklar araştırılarak geçiş dönemlerine dair bilgiler tez yazım kurallarına bağlı kalınarak belirtilmiştir. Türk topluluklarından Anadolu’ya ardından Erdemli’ye indirgenerek hayatın bu üç önemli safhası Türk inanç, töre ve kültür unsurlarıyla birlikte ele alınıp örneklendirilmiştir. Bu çalışmamızın sonucunda Erdemli ve çevresinde tespit edilen geçiş dönemi gelenekleri ile Türk dünyası ve Anadolu’da bulunan geleneklerin benzerlik gösterdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Erdemli, geçiş dönemleri, doğum, evlenme, ölüm, gelenekleri.

**ABSTRACT
MASTER THESIS**

TRANSITIONAL PERIODS IN ERDEMLİ

COŞAR, Musa Fazıl
Turkish Language and Literature
Supervisor: Dr. Lecturer Nabi KOBOTARIAN
December 2019, 95 pages

Crossing period traditions from the past until present in Erdemli are under the title of birth, marriage and death in this study. It is aimed in the thesis called “Crossing Periods in Erdemli Public Culture” to present to the next generations and readers bringing the traditions into written form related to the birth, marriage and death periods deriving from Turkish world extending to Erdemli. While preparing the thesis, information about traditions was attained getting the verbal sources then compiled and reorganized. Written sources were searched and information about the crossing periods was stated based on the thesis writing pronunciation rules. The three important levels of life, from the Turkish societies to Anatolia and Erdemli was carried out and exemplified together with Turkish belief, tradition and culture issues. As a result of our study, it is seen that crossing period traditions found in Erdemli and around and the traditions in Turkish world and Anatolia have similarity between each other.

Key Words: Erdemli, crossing periods, birth, marriage, death, traditions.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	ii
ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
EKLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xi

BİRİNCİ BÖLÜM

ERDEMLİ İLÇESİNİN GENEL TANITIMI

1.1. ERDEMLİ’NİN ADI.....	1
1.2. ERDEMLİ’NİN TARİHİ	1
1.3. MİLLÎ MÜCADELEDE ERDEMLİ	1
1.4. ATATÜRK’ÜN ERDEMLİ’YE GELİŞİ.....	2
1.5. NÜFUS VE İDARİ YAPI.....	3
1.6. ERDEMLİ’DE ULAŞIM	3
1.7. ERDEMLİ’DE EĞİTİM	3
1.8. ERDEMLİ’DE SAĞLIK KURULUŞLARI.....	3
1.9. ERDEMLİ’NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ	4
1.10. ERDEMLİ’DE YABAN HAYATI.....	4
1.11. ERDEMLİ’DE ENDEMİK TÜRLER	4
1.12. ERDEMLİ’DE TURİZM	5
1.13. ERDEMLİ VE ÇEVRESİNDE TARİHİ VE TURİSTİK YERLER	5
1.13.1. Lemas (Kayacı) Vadisi	6
1.13.2. Ayaş (Merdivenlikuyu).....	6
1.13.3. Kanlıdivane (Kanytelleis).....	6
1.13.4. Kızkalesi	7

1.13.4.1. Kızkalesi Efsanesi.....	8
1.13.5. Esenpınar	8
1.13.6. Dağlı Kalesi	8
1.14. ERDEMLİ’NİN EKONOMİK YAPISI.....	8
1.15. ERDEMLİ’DE SANAYİ VE TİCARET	9
1.16. ERDEMLİ’DE BALIKÇILIK.....	9
1.17. ERDEMLİ’DE HAYVANCILIK	10
1.18. ERDEMLİ’DE TARIM.....	10
1.19. ERDEMLİ’DE SOSYAL HAYAT	11

İKİNCİ BÖLÜM

ERDEMLİ’ DE DOĞUM GELENEKLERİ

2.1. ERDEMLİ’DE DOĞUM ÖNCESİ GELENEKLER.....	13
2.1.1. Kısırlığı Giderme/ Gebe Kalma.....	14
2.1.1.1. Tıbbi Uygulamalar	14
2.1.1.2. Dinsel ve Büyüsel Nitelikteki Uygulamalar	15
2.1.1.3. Halk Hekimliği Uygulaması	15
2.1.2. Gebelikten Korunma/ Kaçınma	16
2.1.3. Aşerme.....	16
2.1.4. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme	17
2.1.5. Gebe Kadının Kaçınmaları	18
2.2. ERDEMLİ’DE DOĞUM SIRASINDA GÖRÜLEN GELENEKLER.....	19
2.2.1. Göbek Kesme	20
2.2.2. Yıkama/ Tuzlama	21
2.3. ERDEMLİ’DE DOĞUM SONRASI GÖRÜLEN GELENEKLER.....	22
2.3.1. Lohusa Bakımı.....	22
2.3.2. Lohusa Ziyareti.....	23

2.3.3. Lohusa Şerbeti	24
2.3.4. Albasması	24
2.3.5. Kırklama	26
2.3.6. Kırkbasması	27
2.3.7. Ad Koyma.....	28
2.3.8. Çocuğun Yaşamındaki İlk Uygulamalar	29
2.3.9. Doğum ve Çocukla İlgili Geleneksel Korunmalar	30

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERDEMLİ'DE EVLENME GELENEKLERİ

3.1. EŞ SEÇİMİ.....	32
3.2. DÜNÜRCÜLÜK.....	33
3.3. SÖZ KESİMİ.....	34
3.4. NİŞAN.....	34
3.5. DÜĞÜN HAZIRLIKLARI	35
3.5.1. Kına Gecesi.....	35
3.5.2. Gelin Alma	44
3.5.3. Gelin Karşılama.....	44
3.5.4. Nikah Hazırlığı	44
3.6. EVLENME BİÇİMLERİ	46
3.6.1. Kız Kaçırma - Kaçma	46
3.6.2. Görücü Usulü İle Evlilik.....	47
3.6.3. Tanışıp Anlaşarak Evlenme.....	48

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERDEMLİ'DE ÖLÜM ÂDETLERİ

4.1. ÖLÜMÜ DÜŞÜNDÜREN ÖN BELİRTİLER.....	49
4.2. ÖLÜM ANI.....	51

4.3. ÖLÜM SONRASI YAPILANLAR	52
4.3.1. Ölünün Yıkanması	53
4.3.2. Kefenleme	54
4.3.3. Ölünün Defni	55
4.3.4. Ağıt Söyleme	56
4.3.5. Yas	56
SONUÇ.....	58
KAYNAKÇA.....	60
SÖZLÜK.....	76
EKLER LİSTESİ.....	78
ÖZ GEÇMİŞ.....	95

EKLER LİSTESİ

EK-1. Erdemli Haritası ve Erdemli genel Görünüm	78
EK-2. Atatürk Erdemli’de Halka Hitap Ediyor	79
EK-3. Erdemli Karakız Göleti	79
EK-4. Erdemli Toroslarda Sedir Ağaçları	80
EK-5. Erdemli Kanlıdivane Harabeleri	80
EK-6. Erdemli Paşa Türbesi	81
EK-7. Kızıkalesi	81
EK-8. İç Kaleden Kızıkalesi’nin Görünümü	82
EK-9. Erdemli’nin Meşhur Tarım Ürünü Limon	82
EK-10. Erdemli Toroslarda Hayvancılık	83
EK-11. Erdemli’de Yayla Şenlikleri	83
EK-12. Kara Çadır	84
EK-13. Bir Yörük Çocuğu ve Yeni Doğmuş Oğlak	84
EK-14. Erdemli’de Gelin Alma Töreninden Bir Resim	85
EK-15. Yörük Çadırında Düğün Hazırlığı Yapan Yörük Kadınları	85
EK-16. Düğün Bayrağı Dikme	86
EK-17. Erdemli’de Yörük Düğününden Bir Fotoğraf	86
EK-18. Gelin Olacak Kızın Kına Töreni	87
EK-19. Gelin Bohçasının Taşınması	87
EK-20. Düğün Öncesi Ekmek Yapımı	88
EK-21. Bir Merasim Sonrası Yemek	88
EK-22. Toroslarda Düğün	89
EK-23. At Üzerinde Bir Gelin	89
EK-24. Yöresel Kıyafetle Düğünde Oynayan Kadınlar	90
EK-25. Ağıt Örnekleri	91

KISALTMALAR

C: Cilt

K.K. : Kaynak Kişi

S: Sayı

s: Sayfa

TDK: Türk Dil Kurumu

TFA: Türk Folklor Araştırmaları

TTK: Türk Tarih Kurumu

BİRİNCİ BÖLÜM

ERDEMLİ İLÇESİNİN GENEL TANITIMI

Erdemli ilçesi, Mersin ilimize bağlı, tarıma dayanan ekonomisi ve modern yapılaşmalarla hızla büyüyen, farklı güzellikleri bünyesinde barındıran turizm, tarih, doğa ve sayfiye şehrimizdir.

Erdemli, Mersin ilinin orta bölümünde yer alır. Yüzölçümü 2078 km²'dir. Doğusunda Mersin, batısında Silifke, kuzeyinde Konya'nın Ereğli ilçesi ile Karaman'a bağlı Ayrancı ilçesi vardır. Güneyi ise Akdeniz ile çevrilidir.

1.1. ERDEMLİ'NİN ADI

Erdemli adının 15. yüzyılda Kayseri Uzunyayla'dan geldiği bilinen "Erdemoğulları" adındaki bir Türkmen aşiretinden aldığı inanılmaktadır. Yörük-Türkmen Beyi Erdem Bey, aşiretinin devamlı kalmak istediği bu yere Erdemli adını vermiştir. (K.K.4).

1.2. ERDEMLİ'NİN TARİHİ

Erdemli'den birçok uygarlık geçmiştir. Tarih içerisinde Mersin ve Silifke'nin bir parçası olan Erdemli, Hititler, Selekoslar, Romalılar, Bizanslılar, Araplar, Selçuklular, Anadolu Selçukluları, Karamanoğulları ve Osmanlılar dönemlerini yaşamış bir beldedir.

Erdemli ilçe olmadan önce İçel iline (Silifke) bağlı Yağda bucağının bir köyü idi. Erdemli, 1 Haziran 1954 tarihinde TBMM kararı ile ilçe oldu. (Yanar, 2009: 8).

1.3. MİLLÎ MÜCADELEDE ERDEMLİ

Mersin'in Aralık 1918'de İngilizler ve daha sonra Fransızlar tarafından işgal edildi. Erdemli'nin Kurtuluş Savaşı'nda ayrı bir yeri vardır. Erdemli ve çevresinin, Kuvayı Milliye'ye verdiği destek ve yaptığı mücadele, Mersin millî mücadelesine ışık tutacak seviyededir.

Düşmanla topyekûn mücadele için Erdemli ve köyleri çok çabuk teşkilatlanmıştır. Yağda Bucağının merkezi olan Keloluk (Güzeloluk)'ta medrese bilgini Mehmet Emin Yazar Hoca (İçel eski müftüsü) ve arkadaşı Ahmet Refik Bey tarafından Erdemli ve köyleri organize edilerek, 13 Şubat, 1920'de Güzeloluk Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti kuruldu. Bunu Sorkun, Ohut ve Fakılı, Alata, Köypınarı, Tömük, Eceldere-

si, Elvanlı, Arpaçbahşiş, Sekmanlı (Tece kasabasının bir mahallesi), Hacıhalılarpaç, Çeşmeli Çakalkeşli, Sıraç, Sandal ve Doğulu Müdafaa-i Hukuk Teşkilatları'nın kurulması takip etti. Kuva-i Milliye, savaşta ihtiyaç duyulan silah, para, yiyecek ve giyecek maddelerinin sağlanmasında öncülük etmiştir.

Bu teşkilatlar, Mersin'in kurtuluşunda önemli hizmetler üstlenmiştir. Erdemli ve havalisinde kurulan teşkilatların amacı, eğer işgalciler Mersin ve Tömük'ten Erdemli'ye hücum ederse, düşmanı Erdemli'ye sokmamak, bununla birlikte Mersin ve çevresindeki çarpışmalarda görev yapan fedai müfrezelere iâşe, giyecek ve binit temin etmektir.

Mersin'de, Mustafa Kemal Atatürk'ün 23 Nisan 1920'de topladığı ilk Büyük Millet Meclisi'ne seçilecek milletvekillerini seçmek için ilk seçim, 13 Nisan 1920'de Elvanlı'da yapılmıştır. (Yanar, 2009: 10).

1.4. ATATÜRK'ÜN ERDEMLİ'YE GELİŞİ

Atatürk, 20–31 Ocak 1925 tarihinde Mersin'e gelir ve bölgede incelemelerde bulunur. Çevre ilçeleri gezer. Atatürk, 27 Ocak günü öğleden, 2. Ordu Müfettişi Fahrettin Altay Paşa, Bayındırlık Bakanı ve Diyarbakır Milletvekili Pirinççizade Fevzi Bey, Rize Milletvekili Ahmet Kutsi ile İçel Milletvekili Hafız Emin İnankur'la birlikte Erdemli üzerinden Silifke'ye hareket eder.

Kuvayı Milliye'nin öncülerinden Ahmet Refik Bey, bir gün öncesinden Atatürk'ün Erdemli'den geçeceğini duyurur. Ahmet Refik Bey, Merkez Camii'nin önünde yer alan handa, Mustafa Kemal'i karşılamak için hazırlık yaptırır. Ulu çınarın altına masa ve sandalye getirilir, üzeri çiçeklerle donatılır. Atatürk'ün geleceği saate yakın eski taş köprü'nün (yıkılarak şimdiki köprü yaptırılmıştır) başında halk sıraya dizilir. Karşılama, Ahmet Refik Bey, Mehmet Emin Yazar Hoca, Hacı Mehmet Özalp, Nahiye Müdürü Ahmet Nuri Beyzâde, Süleyman Sırrı Özbek (Uzun yıllar Erdemli Müftüsü olarak görev yaptı) ile birlikte kasabanın birçok ileri gelen eşrafı da hazır bulunur. Üç otomobille Erdemli'ye gelen Atatürk ve beraberindekileri Erdemli halkı alkışlarla karşılar.

Atatürk, halkla sohbet eder. Erdemli'den ayrılacağı zaman: “*Size doyum olmaz, hepimiz çok çalışacağız. Cumhuriyetimizi elbirliği ile yükselteceğiz. İnşallah tekrar görüşeceğiz, hepinizi Allah'a emanet ediyorum.*” diyerek halkla vedalaşır.

Atatürk ve beraberindekiler aynı gün içerisinde, atlı gençlerin ve yollara dizi- len öğrencilerin sevinç gösterileri arasında Limonlu kasabasına girer. Kale dibinde yer alan Roma köprüsünün başında (şimdiki yanık kahvenin bulunduğu yer), Yörüklerin büyük bir coşkusu ile karşılaşır. Limonlu'da yarım saat kalarak halkla sohbet eder. Atatürk ve beraberindekiler akşam saat 18 sularında Silifke'ye intikal ederler. (Yanar, 2009: 14).

1.5. NÜFUS VE İDARİ YAPI

Erdemli'nin genel nüfusu 128.000'dir. Kent merkezinin nüfusu ise 48.600'dür. Bugün Erdemli'ye bağlı 10 kasaba ve 49 köy var. Kasabaları, Arpaçbahşiş, Ayaş, Çeşmeli, Esenpınar, Kargıpınarı, Kızkalesi, Kocahasanlı, Kumkuyu (Tırtar),Limonlu ve Tömük'tür. 2013 Yılında TBMM tarafından çıkarılan "Büyükşehir Yasası" ile Erdemli'deki bütün köy ve kasabalar Erdemli'nin mahalleleri konumuna getirilmiştir. (Yanar, 2009: 18).

1.6. ERDEMLİ'DE ULAŞIM

İlçe merkezi Mersin-Silifke asfaltı üzerinde kurulmuştur. İlçenin bütün köyle- ri kasabaları, birbirine veya anayollara, her çeşit taşıtların işleyebileceği asfalt yollarla bağlıdır. Erdemli, Mersin'e 37, Silifke'ye 45, Toros yaylasına 50, Avgadı yaylasına 30, Adana'ya 105ve Ankara'ya 510 km uzaklıktadır. (Yanar, 2009: 19).

1.7. ERDEMLİ'DE EĞİTİM

Son verilere göre Erdemli'de okur-yazar oranı % 97'dir. Erdemli'de 4 genel li- se, 2 Anadolu lisesi, 1 Anadolu Öğretmen lisesi, 1 imam-hatip lisesi, 1 teknik lise (çok programlı lise), 1 sağlık meslek lisesi, 1 Turizm Meslek Lisesi, 1 anaokulu, 3 özel ilköğretim okulu, 2 özel lise ve 14'ü ilçe merkezinde olmak üzere toplam 66 il- köğretim okulu eğitim-öğretim hizmeti vermektedir. İlçede 1500 öğretmen görev yapmakta ve 25 bin öğrenci eğitim öğretim görmektedir. (Yanar,2 009: 22).

1.8. ERDEMLİ'DE SAĞLIK KURULUŞLARI

2019 yılı verilerine göre Erdemli'de 150 Yataklı bir Devlet hastanesi var ve bu hastanede 60'ı doktor olmak üzere 289 personel vatandaşa hizmet sunmaktadır.

Ayrıca Erdemli genelinde 20 adet aile sağlık merkezi ve bunlara bağlı olarak çalışan 11 adet sağlık evi bulunmaktadır. Bu aile sağlık merkezlerinde 58'i pratisyen hekim olmak üzere 263 personel çalışmaktadır.

Erdemli’de biri merkezde, diğeri de Kızkalesi kasabası ve Kargıpınarı kasabasında olmak üzere 3 adet acil 112 müdahale merkezi vardır. İlçede 4 adet özel tıp merkezi bulunmaktadır. (Yanar, 2009: 26).

1.9. ERDEMLİ’NİN BİTKİ ÖRTÜSÜ

Bitki örtüsü bakımından Akdeniz Flora Bölgesi’ne giren Erdemli, bitki türleri bakımından Türkiye’nin en zengin bölgelerinden biridir. Türkiye’de bulunan 11.000 dolayındaki bitki türünün yaklaşık 3.500’ünü Erdemli barındırmaktadır.

Maki çalıları bölgenin tipik bitki örtüsüdür. Bölge yabanî zeytin, harnup (keçiboynuzu), mersin, menengiç (yabanî fıstık), erguvan, sandal, defne, hayıt, zakkum, kargı, çatlı diken, tesbi, söğüt, çınar bakımından oldukça zengindir. Bölgede bataklıkların kurutulması için dikilen okaliptüs ağaçlarına sıkça rastlarız.

Yükseklere çıkıldıkça dere yataklarında ve kırlarda kekik, yarpuz, nane, kenger, sütleğen gibi ot cinsi bitkilere rastlanılmaktadır. Zirvelerde en sık rastlanılan ağaçlar, meşe, ardıç, sedir ve değişik çam türleridir. (Yanar, 2009: 38).

1.10. ERDEMLİ’DE YABAN HAYATI

Erdemli ve çevresindeki dağlarda yaban keçisi, dağ keçisi, geyik, kurt, tilki, çakal, sansar, porsuk (sakar porsuk) yaban domuzu, tavşan, sincap, kirpi, keklik, bıldırcın, üveyik, karatavuk, ardıç kuşu, doğan, atmaca, kartal, sülün, turna, şahin, turaç, yaban ördeği, ağaçkakan gibi çeşitli hayvanlar yaşama imkânı bulmaktadır.

Erdemli’de doğan, atmaca, kartal, sülün, turna, şahin, turaç, ağaçkakan gibi koruma altına alınan hayvanların avlanması her dönemde yasaktır. Yaban domuzu yörede tarım arazilerinde tahribata yol açtığı için dönem dönem yaban domuzu avına çıkmaktadır. Yaban domuzu yaylalarda yaygın olarak görüldüğü gibi tarımın olduğu sahil kasabalarında da yaygın olarak görülmektedir.

1.11. ERDEMLİ’DE ENDEMİK TÜRLER

Erdemli bünyesinde taşıdığı zengin endemik (yöreye has) türlerle dikkati çekmektedir. Alata Böceği, kum zambakları, sedir (katran) ormanları, lemassi böceği, carettacaretta, celonyamydas (kraliçe kaplumbağalar), mersin, limon bunların başlıcalarıdır.

Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyon Müdürlüğü sahasındaki kumullar, Kum zambakları bakımından oldukça zengindir. Kum zambakları, Ağustos, Eylül ve

Ekim aylarında Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma İstasyon Mùdùrlùęù bahçesindeki kumullarda görùlebilir.

Erdemli sahillerine yumurta bırakan çevre dostu carettacaretta ve celonyamydas (kraliçe kaplumbağalar) gibi deniz hayvanları da yaşama imkânı bulmaktadır. Doğal sit alanı olan Alata Bahçe Kùltürleri Araştırma İstasyonu sahilleri, deniz kaplumbağalarının üreme alanıdır.

Yine bu arazide adını yöremizden adını alan Alata Bùceęi (*Schizodactylus inexpectatus*Alata) de yaşama şansı bulan endemik türlerden birisidir.

Toros zirvelerindeki “sedir (katran) ormanları”, dünyanın en zengin ormanlarındanır. Sedir ormanları 12.000 hektarlık bir alanı kaplamaktadır (Yanar, 2009: 42).

1.12. ERDEMLİ’DE TURİZM

Erdemli’de deniz turizmi ön plandadır. Yazlık site ve dairelerin otel ve pansiyon gibi konaklama yerlerinin çokça bulunması bunun en iyi göstergesidir. Erdemli’nin Tömük, Arpaçbahşış, Limonlu, Kumkuyu, Ayaş, Kızkalesi gibi denize nazır konumdaki mahalleleri deniz ve kum plajlarıyla öne çıkmaktadır. Kızkalesi, deniz ortasında bir adacık üzerine kurulmuş bir kaledir.

Tarihi ören yerleri ve kaleleri olarak özellikle Kızkalesi dünyaca bilinmektedir. Bu nedenle Kızkalesi yabancı turistler tarafından bilinip sıkça ziyaret edilmektedir. Otel, motel ve pansiyonlar yerli ve yabancı turistlere hizmet vermektedir.

Erdemli’de biri merkezde diğeri turistik bir mahalle olan Kumkuyu’da olmak üzere iki tane yat limanı bulunmaktadır. Yat limanları on iki ay boyunca hizmet vermektedir. Kumkuyu’daki yat limanı turizm amacıyla daha çok tercih edilmektedir.

Erdemli’de altmış kilometrelik sahil şeridi bulunmakta olup sahillerinin hemen hemen birçok yerinde halk plajları mevcuttur. Çeşmeli, Kargıpınarı, Tömük, Arpaçbahşış, Erdemli, Kocahasanlı, Limonlu, Tırtar, Ayaş ve Kızkalesi mahallelerinde halk plajları mevcuttur.

1.13. ERDEMLİ VE ÇEVRESİNDE TARİHİ VE TURİSTİK YERLER

Kanlıdivane, Kızkalesi, Adam Kayalar, Kral Mezarları, Ayaş Agora-Antik Tiyatro, Paşa Türbesi, Murat Sofu Türbesi, Su kemerleri, Şaar, Dağlı Kalesi, Yeniyurt Kalesi, Sulucin Mağarası Toros Köyü Cacık Deresi, Tapureli, Veyselli, Hüsametli,

Koramşalı, Kayacı köyleri ve Kocahasanlı kasabasındaki ören yerleri ile antik çağlardan günümüze kadar gelen taş köprüler görülmeye değer yerlerdir.

Erdemli Talat Göktepe Çamlığı, Lemas (Kayacı) Vadisi, Elvanlı, Kargagediği, Toros dağları, Avgadı Yaylası, KarakızGöleti yazlı kışlı mesire yapılabilen yerlerdir. (Yanar, 2009: 46).

1.13.1. Lemas (Kayacı) Vadisi

Tarihi harabelerle dolu olan Lemas (Kayacı) vadisinin denize kavuştuğu yerde kurulu olan Lemas şehri, Hitlilerden kalan belgelere göre en parlak devrini M.S. 190–217 yılları arasında yaşamıştır.

Lemas çayının aktığı vadi, dünyanın büyük kanyonları arasında sayılmaktadır. Tarihi harabelerle dolu olan vadi adeta bir millî park görüntüsü içerisindedir. Yaz mevsiminde sıcaklardan bunalanlar, vadide piknik yaparak serinleyebilirler.

Tırtar, Kızkalesi, Ayaş bölgelerine bu vadiden su kemerleri ile içme suyu taşınmıştır. Su depoları ve su kemerleri kalıntlarına Tırtar, Kızkalesi, Ayaş bölgelerinin çoğu yerinde rastlamak mümkündür. (Yanar, 2009: 48).

1.13.2. Ayaş (Merdivenlikuyu)

Antik şehir kalıntıları, Erdemli'ye 19 km mesafededir. Antik şehre ait ilginç anıtlardan birisi olan kayaya oyulmuş son derece büyük sarnıcı dolayısı ile Merdivenlikuyu adını almıştır. Bölge doğu ve batı kültürlerinin birleştiği bir konuma sahiptir. Kazı çalışmaları devam etmektedir. Antik dönemde Elaiussa adını alan şehir Roma'nın deniz yolu ile zeytinyağı ihraç ettiği bir liman şehridir. Elaiussa “zeytin yetiştiren” anlamına gelmektedir. Ele geçen sikkelerden Elaiussa'nın kutsal ve özerk şehir olduğu anlaşılmaktadır. Elaiussa'da mozaikler, büyük tapınaklar, sarnıçlar, hamam ve mermer saraylar, sütunlar, tiyatro kalıntıları bulunmaktadır. Ayaş kasabasında bulunan Paşa Türbesi, Ayaş- Kızkalesi yolu üzerinde Selçuklu komutanlarından Aktaşoğlu Sinan Bey'e ait bir Selçuklu eseridir. Türbenin 1220 yılında yapıldığı üzerindeki kitabeler anlaşılmaktadır. (Yanar, 2009: 49).

1.13.3. Kanlıdivane (Kanytelleis)

Ayaş kasabası sınırları içerisinde yer alır. Mersin-Silifke karayolunun 50. km'sinin 3 km kuzeyinde yer alır. İlk yerleşim M.Ö. 3. yüzyıl sonlarına rastlamaktadır. Helenistik döneme ait bir kulenin bulunduğu şehir 11. yüzyıla kadar varlığını ko-

rumuŖtur. GeniŖ bir obruğun etrafındaki bu Ŗehirde bazilikalar, sarnıÇlar, lahitler, anıt mezarlar bulunmaktadır.

Ŗehrin içerisindeki obruk, eskiden suğuların vahŖi hayvanlara parĐalatıldıĐı yer olarak bilindiği için halk arasında “*Kanlıdivane*” diye anılmaktadır. Obruğun kuzey tarafında zırhlı ve kılığlı bir asker, güneyinde beŖ kiŖilik bir aile kabartması bulunmaktadır. anakĐı Kaya mezarları da bu sit alanı içerisindedir. (Yanar, 2009: 49).

1.13.4. Kızkalesi

Erdemli'nin tarihi ve turizm yerlerinden biri olan Kızkalesi, Erdemli'ye 23, Mersin'e 60 km mesafededir. Özellikle yaz aylarında büyük bir canlılığın yaŖandıĐı Kızkalesi'ne ulaŖım problemi yoktur.

Kızkalesi, tarih içinde Seleukoslar, Romalılar, Bizanslılar, Selçuklular ve Osmanlılar'ın hkimiyetinde kalmıŖ önemli bir yerleŖim bölgesidir. Kızkalesi'ndeki ren yerlerinde kalelere, kiliselere, sarnığlara, su kemerlerine, kaya mezarlarına, lahitlere, taŖ dŖemeli yollara rastlanılmaktadır. Kıyıdaki kalenin 500 metre açığındaki kk bir adacık üzerinde kurulan kaleye, Kızkalesi denilmektedir.

Kızkalesi'nde eski dönemlerden kalma 4-5 tane kilise bulunmaktadır. Su kuyuları ve sarnığların yanında, Lemas deresinden su kemerleri ile getirilen sular, Kızkalesi'nin su ihtiyacını karŖılamıŖtır. Byk kiliseye giden taŖ dŖeli Kutsal Yol'da, yol boyunca dizilmiŖ irili ufaklı lahitler görenlere hayrete dŖurmektedir. Zeytinyağı ihraç merkezi olan Kızkalesi'nde i ve dıŖ kale, kiliseler, sarnıÇlar, su kemerleri, kaya mezarları, lahitler ve taŖ dŖemeli Roma yolları çok sağlam ve ayaktadır.

Kızkalesi'nin 10 km. kadar kuzeyinde yer alan “*Ŗeytan Deresi*” denilen vadinin yükselen kayalık yamacına oyulmuŖ ve Adamkayalar adı verilen insan kabartmaları bulunmaktadır. Kızkalesi Mersin ve Erdemli turizminin ilk akla gelen ve en çok bilinen yeridir. Yerli ve yabancı turistlerin yoğun ilgisini çeken kaleye, kıyıdan balıĐĐı motorları ile geçilmektedir. Yaz mevsiminde büyük bir turizm yoğunluğu yaŖanan Kızkalesi'nde toplamda 15 bin yatak kapasiteli oteller vardır. Mevcut turizm tesislerinden bütün yıl boyunca faydalanmak mümkündür. Kızkalesi'nde yerli ve yabancı turistlerin güvenle girebileceği biri 300 metre, diğeri de 1200 metre uzunluğunda iki plaj vardır. Kızkalesi, yerli ve yabancı turistlerin güvenle tatil yapabilecekleri bir yer haline gelmiŖtir. EĞlence ve alıŖveriŖ merkezleriyle dikkatleri çekmektedir. Yaz sezo-

nunda kasabada yapılan kültür, turizm ve spor festivalleri kasabaya canlılık getirmektedir. (Yanar, 2009: 50).

1.13.4.1. Kızkalesi Efsanesi

Kralın çok sevdiği bir kızı vardır. Kral kızını kötülüklerden korumak için denizin ortasına bir kale yaptırır. Bir diğer rivayete göre de kral kızının istikbalini bir falcıya sorar ve falcı krala kızını zehirli bir yılanın sokarak öldüreceğini söyler ve kral da bunun üzerine kızını yilandan korumak için denizin ortasına kale yaptırır. Böylece kızını yilandan koruyacağını düşünen kralımalesef acı bir son beklemektedir. Kralın kızına bir gün bir sepet üzüm gelir. Sepette üzümlerin arasına saklanmış olan yılan kralın kızını sokar ve kız ölür. Kalenin adı böylelikle Kızkalesi olarak kalır. (K.K.2).

1.13.5. Esenpınar

Esenpınar, Erdemli'nin en eski yerleşim yerlerinden biridir. Kasaba yakınında ören yerlerin çokluğundan, Selçuklu ve Osmanlılar'dan önce birçok medeniyetin bu bölgede hüküm sürdüğünü anlamaktayız. Poşlu, Yanıkhan, Kayabaşı ve Çatalağaç mevkiinde ören yerler görülmeye değer. Yanıkhan'dakikilise, sarnıç harabeleri halen ayakta. Kayabaşı'ndaki Kaleyakası adlı harabelerde çok zengin mozaikler göze çarpmaktadır. Çatalağaç mevkiinde lahitler ve koltuk tipi mezarlar göze çarpmaktadır. Lemas vadisine inen Roma yolu meraklılarını beklemektedir. (Yanar, 2009: 52).

1.13.6. Dağlı Kalesi

Erdemli'ye 17 km mesafedeki Dağlı köyündedir. Köyün üstünde bin metre rakımlı dağda kurulmuş olan kale Bizanslılar'dan kalmadır. Kale, iki kaya arasında taştan yapılmış bir binadır. Kalede 2 Tuvalet, 4 zindan, 1 kraliçe odası, 1 kral tahtı vardır. Kapı girişinde 1 hamile kadın ve 2 asker kabartma resmi vardır. Uzaktan heybetli görünen kalenin etrafı surlarla çevrilidir. (Yanar, 2009: 53).

1.14. ERDEMLİ'NİN EKONOMİK YAPISI

Erdemli, ekonomik açıdan geniş bir potansiyele sahiptir. Önemli sanayi kuruluşlarının bulunmadığı ilçede ekonomi tarıma dayalıdır. Mersin ilinde turfanda sebzenin ve turuncgillerden limonun en çok üretildiği ilçe Erdemli'dir. Narenciye, çeşitli sebze ve meyveler, el sanatlarından dokumacılık ilçe ekonomisinde önemli rol oynar.

Seracılık alanında büyük gelişmeler kaydeden Erdemli’de son yıllarda alternatif ürünler yetiştirmede muz ve zeytin yetiştiriciliği öne çıkmaktadır.

İçme ve sulama suyu gelen yayla köylerinde, yayla sebzeçiliği gelişmiştir. Geçmiş yıllarda buğday, arpa, nohut ve elma yetiştirilen köylerde, her türlü sebze ve meyve yetiştiriciliği Erdemli ekonomisine canlılık getirmiştir. Yaylalarda seracılığın geliştiği görülür.

Süt inekçiliği ve besi sığırcılığının yanında, dağlık kesimlerde küçükbaş hayvancılık da yapılmaktadır. Erdemli’de Tarımsal Kalkınma ve Sulama Kooperatifi adı altında tarımsal amaçlı 22 tane kooperatif faaliyetlerini sürdürmektedir.

Erdemli’de son yıllarda turizm ön plana çıkmaktadır. Uzun ve denize girilebilir bir sahil şeridinin oluşu, tarihî dokunun zenginliği ve doğanın canlılığı, Erdemli ve çevresini geleceğin önemli bir turizm bölgesi yapacaktır.

Erdemli’de istihdam sağlayacak büyük sanayi kuruluşları bulunmadığı için işsizlik mevcuttur. Ancak tarım sektöründe mevsimlik olarak istihdam gerçekleşmektedir. Son yıllarda tarımsal üretimin dış ülkelerdeki pazar kaybindan ve hayvancılığın gerilemesinden dolayı Erdemli de aşırı ölçüde etkilenmiştir. İşsizliği önlemek, kalifiye personel temin etmek amacıyla, ilçe Mesleki ve Teknik Eğitim Merkezi Müdürlüğü’ne bağlı sanayi sitesinde, bir Çıraklık Eğitim Merkezi bulunmaktadır. (Yanar, 2009: 55).

1.15. ERDEMLİ’DE SANAYİ VE TİCARET

Erdemli’de bir küçük sanayi sitesi var. Hizmet sektörüne hitap eden küçük işletmeler çoğunluktadır. Erdemli, il merkezine yakınlığından dolayı ticari olarak Mersin’e bağımlı kalmıştır.

Erdemli’de çok sayıda narenciye paketleme ve pazarlama tesisi vardır. İlçede tüccar ve esnaf ile madeni eşya imalatçıları; Esnaf Kefalet Kooperatif Başkanlığı, Sanayi ve Ticaret Odası, Madeni Sanatkârları Odası, Esnaf ve Sanatkârlar Odası, Şoförler ve Otomobilciler Odası ve Ziraat Odası olarak örgütlenmişlerdir. (Yanar, 2009: 57).

1.16. ERDEMLİ’DE BALIKÇILIK

Erdemli, Akdeniz’in kıyısında bir sahil kenti olması sebebiyle balık yönünden son derece zengindir. Sadece balıkla kalmayıp yengeç, ahtapot, karides gibi diğer deniz

ürünleri bakımından da çeşitlilik gösterir. Balıkçı barınağının mevcut olduğu ilçede usulsüz ve bilinçsiz avlanmalar deniz canlılarına son derece zarar vermektedir. Erdemli sahillerinde lagos, mercan, levrek, lüfer, çupra, barbun, avcı balıkları gibi kaliteli balıklar bulunmaktadır. Erdemli ve çevresinde yaklaşık 400 aile, geçimini tekne balıkçılığı yaparak sağlamaktadır. Erdemli’de balıkçılarımızın da yararlandığı iki adet yat limanı mevcuttur. (K.K.5).

1.17. ERDEMLİ’DE HAYVANCILIK

Erdemli’nin dağlık köylerinde küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Özellikle keçi besiciliği yaygındır. Erdemli’de 70 bini kıl keçisi, 25 bini de koyun olmak üzere toplam 95 bin adet küçükbaş hayvan vardır.

Erdemli’de genellikle süt inekçiliği ve besi sığırcılığı da yapılmaktadır. Yöre- de kültür ve kültür melezi toplam 8.300 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır.

Erdemli’de son yıllarda arıcılık da gelişme kaydetmiştir. Mevcut kovan sayısı 14.750 adettir. İlçe, zengin bitki florası ve iklimi nedeniyle gezginci arıcıların kışlık konaklama merkezi durumundadır. (Yanar, 2009: 60).

1.18. ERDEMLİ’DE TARIM

Erdemli’nin yüzölçümü 207.800 hektardır. Bu arazinin 67.737 hektarı tarıma elverişli alandır. Erdemli’de tarımsal faaliyet 38.035 hektar arazide yapılmaktadır.

Erdemli ovası, bahçeciliğe ve turfanda sebzeçiliğe en uygun ve en bitek verimli tarım alanıdır. Erdemli’de tarımın en gelişmiş kolu narenciye üretimidir. Mersin’deki tüm limon ağaçlarının dörtte üçü, Erdemli bahçelerindedir. Erdemli, özellikle limon üretiminde önemli bir yere sahiptir. Limonda Türkiye üretiminin toplam % 65’i ilçemiz tarafından yetiştirilmekte ve yıllık üretimimiz 390 bin ton üzerindedir. Mersin’den sonra en fazla portakal, Anamur’dan sonra en çok muz yetiştiren yer yine Erdemli’dir. İlçede turfanda sebzeçilik sera tekniği ile yapılmaktadır. Özellikle Kocahasanlı, Tırtar, Lemas, Kargıpınarı ve Çeşmeli’de seracılık önem kazanmıştır. Seralarda domates, hıyar, biber ve kabak turfanda olarak yetiştirilmektedir.

Son zamanlarda sahil kesiminde yapılan sebze ve meyve tarımı artmış, sahil tamamen dolmuş, boş ekim dikim sahası kalmamış ve çiftçi nüfusu çoğalmıştır. Köylü-devlet işbirliği ile köylerde su problemleri çözülmeye başlayınca köyden şehre göç durmuş ve yayla köylerinde sulu tarıma geçilmiştir.

Köylerde suyun gelişiyle birlikte yaklaşık 30 bin dekarlık alanda kuru tarımdan sulu tarıma geçilmiş, açık alanlarda sebze yetiştiriciliği yüzbinlerce dekar alanda yapılmaya başlanmıştır. Erdemli’de bir yıllık ürün hasadı milyonlarca tona ulaşmış, sebze ve meyveden ülke ekonomisine milyonları bulan ekonomik katkı sağlanmıştır. Yayla köylerimizde kiraz, şeftali, üzüm ve elma meyveciliği son derece gelişmiştir.

Üretimdeki verimin düşüşü ve pazar sıkıntısı Erdemli üreticilerini harekete geçirmiş ve örgütlenme yolunda büyük mesafeler alınmıştır. Bu örgütler, Erdemli Turunçgil Üreticileri Birliği (ERTUB), Erdemli Fidan Üreticileri Birliği (FÜBER) ve Erdemli Örtüaltı Sebze Üreticileri Birliği (SÜBER)’dir. Bu kuruluşların yanında Ziraat Odası, Alata Bahçe Kültürleri Araştırma İstasyonu Müdürlüğü, Tarım Kredi Kooperatifleri ve İlçe Tarım Müdürlüğüde üreticilere öncülük yapmaktadır. (Yanar, 2009: 62).

1.19. ERDEMLİ’DE SOSYAL HAYAT

Erdemli halkının çoğunluğunu Yörük-Türkmenler oluşturur. Oğuzların Avşar, Beğdili, Kayı boylarına mensup olan Erdemli halkı, millî ve manevî değerlere, gelenek ve göreneklerine bağlı, sosyal aktivitesi yüksek, günün çağdaş ve teknolojik yeniliklerine duyarlı ve açıktır. Yaz mevsimi geldiği vakit yaylalara göç ederler. Ancak bu şehrin boşaldığı anlamına gelmez. Yazlıkçı diye tabir edilen vatandaşlarımız Türkiye’nin çeşitli yörelerinden şehrimize gelir.

Erdemli, gelenekleri yaşatmaya gayret eden bir yöremizdir. Sosyal hayat gayet canlıdır. Her yıl Mayıs ayı içerisinde geleneksel olarak “*Türkmen Şöleni*” ve “*Hıdrellez Şenlikleri*” yapılır. Türkmen Şöleni’nde kıl çadırlar kurulur, Yörük göçü temsil edilir, bazlamalar börekler atılır ve mazideki hatıralar canlandırılarak eğlenmeler yapılır.

Yayla sezonunda yaylalarda çeşitli festivaller ve şenlikler yapılarak sosyal hayat diri tutulmaya çalışılır. Bunların en göze çarpanı Hacıalan köyünde geleneksel olarak yapılan “*30 Ağustos Zafer Bayramı Güreş Festivali*” ve Avgadı’da yapılan “*Erdemli Yayla Köyleri Yaş Sebze, Meyve ve Domates Kültür Festivali*”dir.

Son yıllarda Ermenekliler Derneği’nin yaptığı geleneksel “*Ermenekliler Batırık Günü*”, Boynuinceli Türkmenleri’nin yaptığı “*Boynuinceliler Günü*”, Kösbucağı köylülerinin Borunbaşı’nda yaptıkları “*Topalak ve Batırık Şöleni*” ile Karahıdırlı köylülerinin yaptıkları “*Geleneksel Süt Şölen*”Erdemli’de sosyal hayatı canlı tutmak-

tadır. Bunlara okulların yaptığı şiir günleri ve yılsonu etkinlikleri de eklenince Erdemli adeta bir festivaller şehri görüntüsü çizmektedir.

Erdemli'de sosyal hayatın canlı olmasında sivil toplum örgütlerinin çok oluşu ve çeşitli faaliyetler yapması gösterilebilir. (Yanar, 2009: 68).

İKİNCİ BÖLÜM

ERDEMLİ' DE DOĞUM GELENEKLERİ

Doğum, insanın dünyaya gelişi ve hayata başlangıcı olarak kabul edilmektedir. Türk dünyasında, milletin en küçük birimi aile olarak kabul görmüştür. Ailenin temel direklerinden birisi de çocuktur. Çocuk, her ailenin özlemidir. Evlenen çiftler, genç yaştan itibaren aile bireylerinin artması için mücadele ederler. Bu sebeple doğum bütün Türk dünyasında önemsenir.

Anadolu'da doğum, aileye yeni bir kısmetin gelmesi, yeni bir bireyin aile ocağına katılması demektir. Erdemli'de de doğum, Anadolu'daki anlamıyla bütünlük gösterir ve doğan birey erkek çocuk ise '*ocağın tütmesi*' yani ailenin devamlılığının sağlanması demektir, kız ise aile nüfusunun artması, baba ocağının değil gelin gideceği '*ailenin ocağının tütmesi*' anlamına gelir. (K.K.2).

Erdemli'de doğum geleneklerini, doğum öncesi, doğum sırası ve doğum sonrası görülen gelenekler olarak üçe ayırıp inceleyeceğiz. Bu şekilde zihnimizde oluşan plan Erdemli halk kültüründe geçiş dönemlerini daha kolay ve anlaşılır hale getirecektir.

2.1. ERDEMLİ'DE DOĞUM ÖNCESİ GELENEKLER

Soyun devamı, ailenin sürekliliğinin sağlanması doğum ile olan bir şeydir, yani çocuğun doğması yeni bir hayat yeni bir ailenin ilk şartıdır. "*Ailenin devamı için en önde gelen şart çocuk sahibi olmaktır. Geleneksel Türk aile yapısında soyunu devam ettirecek, ocağını tütürecek.*" Bir çocuğun olmasına çok önem verilmektedir. Zaten Anadolu'da yaygın olarak görülen, eve girerken gelinin kucağına çocuk verilmesi, yatağına çocuk yatırılması veya gelin arabasının oyuncak bebek ile süslenmesi bu anlayışın göstergelerindedir. (Eroğlu, 2006 : 99).

Doğum öncesi gelenek görenek ve adetlere yönelik uygulamalar kısırlığı giderme, hamile kalma, aşerme, hamilelik, çocuğun cinsiyetini anlama ve hamilelik esnasında hamile kadının kaçındığı davranışlar etrafında yoğunlaşmaktadır.

2.1.1. Kısırlığı Giderme/ Gebe Kalma

Türklerde ailelerin soylarını devam ettirebilmeleri çok önemli bir durumdur ve soyun devamı da doğumla sağlanabilecek bir gerçektir. Gebelik ve kısırlıkla ilgili çeşitli uygulamaların varlığı bilinmektedir.

Kısırlık, Türk toplumunda aile hayatını ciddi derecede etkileyen bir durumdur, bu yüzden evliliğin yani aile kurumunun ayakta durabilmesi bir doğuma ihtiyaç duyar. Gelin düğünden sonra erkek evine gelir ve kucağına bir çocuk verilir. Amaç yeni evli çiftin ileride çocuk sahibi olmasıdır. Gelinin evinde yatağına yatırılan bir çocuğun kız çocuğu olması ailenin bereketli olacağına, zengin olacağına, erkek çocuğu olması ise ailenin hâkimiyet sahibi güçlü bir aile olacağına yorulur. (K.K.1).

Erdemli'de kısırlığı gidermek için yapılan uygulamaları tıbbi uygulamalar, halk hekimliği uygulamaları ve dinsel-büyüsel nitelikteki uygulamalar olmak üzere üç ayrı bölümde inceledik.

Genç kadının çocuk (ve öncelikle erkek çocuk) sahibi olması için evliliğin ta başlangıcında uygulanan işlemler de var: Yeni gelinin yatağında, daha gerdekten önce, bir oğlan çocuk yuvarlamak, kucağına bir oğlan çocuk vermek... gibi. (Boratav, 2013: 165).

2.1.1.1. Tıbbi Uygulamalar

Erdemli'de, Türk toplumlarının genelinde görüldüğü üzere artık eski gelenek ve göreneklere sağlık yönünden çok bağlı kalmayıp modern tıp daha çok tercih edilmektedir. İlçeye uzak köylerde halen eski usul sağlık yöntemleri uygulanılsa da ilçe merkezinde ve yakın köylerde modern tıbbın getirdiklerinden faydalanılmaktadır.

Görüştüğümüz bir kaynak kişi bize şöyle demişti: "Eskiden doktor mu vardı? Keçinin, davarın ucunda sancılanır doğum yapardık, ne bir ilaç ne de bir doktor bilirdik, çocuklarımız sakat da doğmazdı şükür, dağda ot ilacımızdı." (K.K.1).

Erdemli ve çevresinde hamile kalma ve kısırlığı giderme ile ilgili yapılan tıbbi uygulamalar şöyledir:

- Doktora başvurulur. (K.K.1), (K.K.2), (K.K.3).
- Sağlık ocağına başvurulup ebeden bilgi alınır. (K.K.3).
- Hastaneye gidilir. (K.K.2), (K.K.3)

- Aile planlama merkezine başvurulur. (K.K.3), (K.K.4), (K.K.5).

2.1.1.2. Dinsel ve Büyüsel Nitelikteki Uygulamalar

Erdemli ve çevresinde dinsel ve büyüsel nitelikteki uygulamalar, Anadolu'da olduğundan çok farklı değildir. Türbeler ziyaret edilir, hocalara okutturulur ve muskalar yazdırılır.

Mersin yöresi Tahtacıları arasında, çocuğu olmayan kadınların, beraberlerine bir çocuk elbisesi ve yeşil bir örtü olarak Zeyne Dede ziyaretine gitme uygulaması vardır. Burada kadın, yeşil örtüyü ve çocuk elbisesini türbe üzerine örtmekte, türbenin yanında bulunan delikli ağaçtan üç defa geçmektedir. Eshab-ı Kehf ziyaretine gidenler ise ziyaret yerinin duvarına küçük taşlar atmakta, taşlardan duvarda kalan olursa çocuk sahibi olunacağına, kalmazsa olunmayacağına inanılmaktadır. (Eroğlu, 2006 :100).

Bunlar dışında Erdemli ve çevresinde dinsel ve büyüsel nitelikteki uygulamalardan bir kısmı şunlardır:

- Çocuğu olmayan kısır kadına muska yaptırılır ve kadın bu muskayı takar. (K.K.6), (K7).
- Yakın çevredeki bir hocaya gidilir ve onun okuyup kadının üzerine üfleme uygulamasına başvurulur. (K.K.2), (K.K.3), (K.K.7).

2.1.1.3. Halk Hekimliği Uygulaması

Erdemli ve yöresinde halk hekimliği yönünde uygulamalar eski önemini korusa da artık çok fazla tercih edilmemektedir. Gebe kalamayan kadın daha çok doktora götürülse de halk hekimliği kapsamında görülen uygulamalarda öne çıkanlar şunlardır:

- Ateşin üzerine bir sac konur ve içine bir miktar toprak dökülür. Isınan sacda kavrulan toprak bezden bir kuşağın üzerine dökülür ve ardından gebe kalmaması istenilen kadının beline kuşak sarılır. Kavrulmuş toprağın tedavi edeceği düşünülmektedir. (K.K.2), (K.K.5), (K.K.6).
- Elinin uğurlu olduğuna inanılan birine; yani yaşlı bir teyze veya kadına gebe kalmayan kadının damarları çekilir. Bu damarlar rahim bölgesi tarafındadır. (K.K.5), (K.K.6), (K.K.7), (K.K.8).

- Göbeğinin düştüğü düşünülen ve gebe kalmayan kadının beli, bölgedeki biri tarafından çekilir. Bu işlem gebe kalmayan kadının yatırılıp, ebe diye adlandırılan kadın tarafından belinin ovulması şeklindedir. (K.K.7), (K.K.8), (K.K.10).
- Sıcak sütün bir leğene dökülerek içine bir tabure konup gebe kalmayan kadının tabure üzerine oturması ve sıcak sütün buharlarının kadının kadınlığından içeri girmesi sağlanır. Bu uygulamada gebe kalmayan kadın iç çamaşırları ile tabureye oturur, amaç buharı kadının vücuduyla direk temas ettirmektir.

2.1.2. Gebelikten Korunma/ Kaçınma

Erdemli’de gebelikten korunmak, kaçınmak için görülen özellikler içinde bulunduğumuz Anadolu coğrafyasındaki uygulamalarla benzerlik gösterir. Gebelikten korunma daha çok çocuk sayısı fazla olan ailelerin başvurduğu bir uygulama olup maksat ailenin devamını sağlayan çocuğun doğmasını önlemek değildir, amaç sosyal yaşamda az çocukla daha iyi yer bulabilmektir.

Erdemli ve çevresinde gebelikten korunmak/ kaçınmak için başvurulan belirli uygulamalar şöyledir:

- Kadının kocası korunur. (K.K.1), (K.K.2), (K.K.3), (K.K.4), (K.K.6), (K.K.7).
- Doğum kontrol yöntemlerine başvurulur. (K.K.6), (K.K.7).
- Ebeye başvurulur. (K1,K2,K4,K6).
- Sağlık ocaklarına başvurulur. (K.K.1), (K.K.2), (K.K.3), (K.K.4), (K.K.7).
- Çevrede doğum yaptırabilen ve ‘*ara ebe*’ olarak adlandırılan ebelere başvurulur. (K.K.6), (K.K.7), (K.K.8), (K.K.9).

2.1.3. Aşerme

Aslı “*aş yermek*” olan aşerme, gebelik içinde önemli bir yer tutar. Anlamı beğenmemek, kötülemektir. Bu terim hamilelikte ise anlam değişimine uğramış ve hamile kadının aklına gelen bazı yiyecekleri tatmaktan kendisini alamaması anlamına gelmiştir. Hamile kadın, kendini alamadığı bu tatlardaki yiyecekleri mevsim şartlarına ve hasat dönemine bakılmaksızın isteyebilir. Burada bilinçdışı bir istek vardır.Örneğin gebe kadın kışın kar yağın bir dönemde çilek meyvesi isteyebilir. Bu dönemde hamile

kadının istediği her şey verilmeye çalışılır. Çünkü aksi takdirde çocuğun olumsuz etkileneceği düşünülür. Çocuğun düşmesi, kusurlu doğması gibi. (K.K.3).

Ananın canı çektiği şeylerle doğacak çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki bulunduğu düşüncesi vardır: Ekşiye aşerenlerin kıza, tatlıya aşerenlerin oğlana gebe oldukları yorumlanır. Gebe kadının yediği şeylerin, sık sık baktığı insanların, hayvanların da çocuğun huyuna, vücut yapısına, yüz özelliklerine etkide bulunacakları sanılır. Bunun için, doğacak çocukta kusur niteliğinde bir iz bırakması mümkün olan şeyleri yemekten, böyle kimselere bakmaktan, böyle hayvanlarla karşılaşmaktan çekinir kadın. Hele kusurlu, sakat kimselerle alay etmesi son derece tehlikeli bir davranış sayılır; bunun sonucu olarak çocukta aynı kusurun, sakatlığın olacağına inanılır. (Boratav, 2013: 168-169).

Erdemli’de aşerme uygulamalarından öne çıkanlar şöyledir:

- Çocuk erkek olsun diye tatlı yiyecekler yedirilir. (K.K.3).
- Aşeren gebe kadının sık sık başı dönüp midesi bulanır. (K.K.1), (K.K.3), (K.K.4), (K.K.5), (K.K.8).
- Gebe kadının canı isterse onu yemeli yoksa bunun zararı ilerde çocuğun şaşığı, eğri kulaklı, bükük boyunlu olacağı düşünülür. (K.K.1), (K.K.2), (K.K.4), (K.K.5), (K.K.7), (K.K.9).
- Aşeren kadının canı ekşi isterse kızı, tatlı isterse oğlu olacağına inanılır. (K.K.3), (K.K.6).
- Aşeren kadının canının istediğini yedirilmezse kadının göğsü şişer. (K.K.2), (K.K.6), (K.K.7), (K.K.9), (K.K.10).
- Aşeren kadın canının çektiği yiyeceği yiyemezse çocuğun vücudunda kadının canının çektiği yiyeceğin lekesi olur. (K.K.7), (K.K.8), (K.K.9), (K.K.10).

2.1.4. Doğacak Çocuğun Cinsiyetini Belirleme

Gebe kadının şişen karnı için fiziksel özellikleri itibariyle birtakım yorumlar getirilir. Bunun yanında aşermek başlığı altında belirttiğimiz üzere gebe kadının canının istediği yiyecek ve içecekler de doğacak çocuğun cinsiyetine yönelik yorumlarla beraberdir. Anadolu’da ‘ocağın tütmesi’ yani soyun devam etmesi için doğacak çocuğun erkek olmasına yönelik beklenti daha ağır basmaktadır.

“Yakutlar, Tanrı’dan çocuk, özellikle erkek çocuk dilerken, Kam’a (oyun) müracaat etmektedirler.” (Eroğlu, 2006 :101).

Erdemli’ de doğacak çocuğun cinsiyetine yönelik görülen uygulamalar şöyledir:

- Gebe kadının karnında çocuk oynayınca kadın neye bakarsa çocuğun ona benzeyeceğine inanılır. (K.K.10), (K.K.11), (K.K.12).
- Doğacak çocuk erkek olsun diye uyurken kadını sağ tarafına yatırılar. (K.K.11), (K.K.13).
- Çocuk gebe karnında erken canlanırsa erkek, geç canlanırsa kız olacağına inanılır. (K.K.1), (K.K.2), (K.K.10).
- Çocuk tekme attığında kalçaya doğru vurursa erkek, göğüslere doğru vurursa kız olacağına inanılır. (K.K.2), (K.K.4) , (K.K.8) , (K.K.9).
- Hamile kadın tatlı şeyler yerse erkek, ekşi yiyecekler yerse kız çocuğu olacağına inanılır. (K.K.9), (K.K.10), (K.K.12).
- Hamilelik süresince gebe kadın çirkinleşirse oğlu, güzel olursa kızı olacağına inanılır, güzelleşince kız çocuğuna yorumlanmasının sebebi kız çocuğunun annenin güzelliğini alacağı düşüncesindedir. (K.K.7).
- Hamilelik süresince gebe kadının vücudunda lekelenmeler olursa kız olacağına inanılır. (K.K.10), (K.K.12).

2.1.5. Gebe Kadının Kaçınmaları

Anadolu’da kadına gebelik döneminde, ağır hasta durumundaymış gibi özenle bakılır.Düşük tehlikesi varsa bu süreç daha da hassas geçer.Annenin gerek davranışlarının gerek yaşantılarının çocuğun sağlığı üzerinde etkisi büyüktür.

Kadının davranışlarının doğacak çocuğun etkileyeceğine inanılması hamile kadının, çocuğunu olumsuz etkileyecek bazı eylemlerden sevk etmektedir. Anadolu da yaygın olan anlayışa göre hamile kadın ayıya, maymuna, deveye, çirkin kimseye bakmamalı, balık, tavşan, kelle paça yememeli, bir şeyi gizli saklı alıp vermemelidir. Buna karşılık o, aya, gökyüzüne, güzel kimselere bakmalı, gül koklamalı, elma, erik, ayva ve üzüm yemelidir. (Örnek, 1995: 176).

Erdemli ve çevresinde gebe kadının kaçınma uygulamaları şöyledir:

- Kadının yorulmaması için iş yapmamasına dikkat edilir. (K.K.6).
- Düşük tehlikesi varsa gebe kadın ayaklarına kırılente yani yüksek bir yere koyarak yatar. (K.K.8), (K.K.9).
- Antibiyotik ilaçları çocuğu olumsuz etkileyeceği düşüncesiyle gebe kadına antibiyotik ilaçlar içirilmez. (K.K.8).
- Gebe kadına çocuğun kemikleri güçlensin, kasları gelişsin diye süt içirilir. (K.K.3), (K.K.8), (K.K.9).
- Çocuğun sağlıklı ve güçlü olması için gebe kadın yani anne et yemelidir. (K.K.10), (K.K.11), K.K.12).
- Doğacak çocuk güzel olsun diye çirkin şeylere bakmamaya dikkat edilir. (K.K.11), (K.K.13).
- Hamile kadın ağır bir şey kaldırmaz. (K.K.11).
- Hamile kadın çocuğun sağlığı olumsuz etkilenebilir düşüncesiyle iğne yaptırmaz kendisine. (K.K.7), (K.K.10), (K.K.17).

2.2. ERDEMLİ'DE DOĞUM SIRASINDA GÖRÜLEN GELENEKLER

Doğum sırası hamileliğin en önemli anıdır. Bu süreç hassas ve zor bir süreç olup insanların önem arz ettiği bir aşamadır. Çünkü doğum hayatın başlangıcıdır. Çocuğun sağlıklı doğması ve yaşamına sağlıklı devam etmesi aile açısından bir sorumluktur.

Anadolu'da doğumu kolaylaştırmak için yapılan en yaygın işlemler arasında kapalı yerleri, kilitli şeyleri açmak, kadının saç örgülerini çözmek ve su dolu kapları boşaltmak gelir. (Boratav, 2013:149).

Azerbaycan'da doğumu kolaylaştırmak için kötü ruhları korkutmak ve uzaklaştırmak amacı ile havaya ateş açılmakta, ateş yakılmaktadır. Doğum güçleşirse Hıdır Nebi, Hıdır İlyas diye başlayan kafiyeli dualar okunmaktadır.” (Arık, 2005: 138).

“Anadolu'da doğumla ilgili birçok inanç ve uygulama tespit edilmiştir. Anadolu'da doğum olacak evde çocuğun gelişini kolaylaştırmak için kilitli kapılar, kilitli sandıklar, kapalı pencereler açılmaktadır. Daha önceden kolay doğum yapmış kadınlarca doğum yapan kadının sırtı sıvazlanmakta, kuşlara yem serpilmekte, ‘Tanrı dü-

ğümlediği düğümü çözer' gibi sözler söylenmektedir. Ayrıca kötü ruhları korkutup kaçırmak için dışarıda silah atılması, 'Fadime Ana' otu kaynatılıp suyu doğum yapacak kadına içirilmekte, çeşitli tılsımlar, vefkler kullanılmaktadır." (Örnek, 1995: 141-142).

Erdemli ve yöresinde doğum sırasında görülen uygulamalardan öne çıkanlar şunlardır:

- Doğum yapacak kadına dua okunmuş su içirilir. (K.K.1), (K.K.2), (K.K.7).
- Doğum yapacak olan kadının yüzü ara ara serinlesin diye hafif soğuk suyla yıkanır. (K.K.6), (K.K.7), (K.K.8).
- Kadına doğum sancısında dişlerini sıkarken dişleri zarar görmesin ve sancısı hafiflesin diye dişlerinin arasına bez verilir. (K.K.6), (K.K.7), (K.K.10).
- Doğum yapacak olan kadının saçları örgülü ise kadın rahat doğum yapsın diye saç örgüleri çözülür, amaç doğumun da çözülmesi yani olmasıdır. (K.K.9), K.K.11).
- Doğumun gerçekleştiği evdeki kilitli dolaplar ve kapılar açılır. (K.K.12), (K.K.13).
- Doğum yapacak olan kadın doğumu kolay gerçekleştirsin diye dışarıda havaya silah sıkılır, burada amaç kötü ruhları kovmak uzaklaştırmaktır. (K.K.13).
- Doğum yapacak kadına zemzem suyu içirilir doğum esnasında. (K.K.11), (K.K.12), (K.K.13), (K.K.14).
- Doğum gerçekleştiğinde çocuğun ömrü uzun ve hayırlı olsun diye ağız hayır dualı yaşlı birinin eline bebek verilir. (K.K.13), (K.K.14).
- Aynı gün doğan çocuklar birbirine gösterilmez, aksi halde çocuğun zayıf ve hasta olacağına inanılır. (K.K.10), (K.K.11), (K.K.12), (K.K.13).

2.2.1. Göbek Kesme

Göbek kesme doğumdan sonra yapılan önemli bir uygulamadır. Çocuğun geleceğine etki ettiğine inanıldığı için göbek kesme uygulamamasına özen gösterilir. Bebeğin göbeği ile eşi anne ile bebek arasındaki bağlantıdır.

"Kazaklar, çocuğun göbeği ve eşini rastgele atmamaktadırlar. Onlar, çocuğun geleceğini düşünerek sadece kendi eşinin etrafında kalmasın diye bir dağın etrafını

dolaştırarak görmezler veya okusun diye göbeği kitap arasına koyarlar. Çocuk kız ise eşi ‘evin kutu’ olsun diye ocağın altına gömülür.” (İsmail, 2002: 181-182).

Geleneksel Yörük kültüründe göbek.ebe tarafından dualarla kesilir, çocuğa göbek adı verilir. (Artun, 2000: 25).

Erdemli ve çevresinde görülen göbek kesme ile ilgili uygulamalar şöyledir:

- Çocuk dindar olsun diye çocuğun göbeği kesilip canı avlusuna gömülür. (K.K.7), (K.K.12).
- Çocuk tahsil yapsın, okusun diye göbeği kesilip okul bahçesine gömülür. (K.K.11), (K.K.18).
- Çocuğun gözü dışarıda olmasın diye göbeği kesildikten sonra evin önüne bir yere gömülür. (K.K.10), (K.K.13).
- Doğan çocuğun göbeği kesilip çocuğun huyu suyu temiz olsun diye akan bir suya atılır. (K.K.12).
- Çocuk ilerleyen yaşlarında toplumda bütünleşen biri olsun diye göbeği kesilip kalabalığın olduğu bir yere gömülür. (K.K.12), (K.K.16).
- Doğan çocuk kız çocuğu ise dışarıdan biriyle evlenip gitmesin diye çocuğun göbeği kesilip evde saklanır. (K.K.10), (K.K.17), (K.K.19).

2.2.2. Yıkama/ Tuzlama

Tuzlama, en kısa tanımıyla, yeni doğan çocuğun tuzlu suyla yıkanması ya da vücudunun doğrudan tuzla ovulması anlamına gelmektedir. Türklerin yaşadığı pek çok bölgede görülebilen bu uygulama ya da pratiğin daha iyi anlaşılabilmesi için tuza insan hayatıyla ilgili hemen her pratikte rastlandığını göz önünde tutmak gerekmektedir. Halk deyimlerinde, atasözlerinde, masal gibi halk anlatmalarında da yoğun bir şekilde görülmektedir. (Elçin 1988: 373-379).

Kırgız Türklerinde, tuzlama işlemi bebeğin göbeğinin kesiminden sonra gerçekleştirilmektedir. Tuzlu suda yıkanan bebek, daha önce bir köpeğin üstüne örtülen ve itköynök adı verilen bir beze sarılmaktadır. Bundan amaç, çocuğun uzun ömürlü ve sağlıklı olmasını sağlamaktır. (Erdem 2000: 220).

Yörük aşiretleri arasında bebek doğumdan sonraki ikinci günde tuzlu suyla yıkanır, aynı işlem Türkiye’de yaşayan Kazak Türkleri arasında da yapılmaktadır. (Eröz 1991: 57-59).

Erdemli ve çevresinde görülen çocuğun yıkanması ve tuzlanması ile ilgili uygulamalar şöyledir:

- Çocuk doğduktan sonra ilerde teri kokmasın diye belirli aralıklarla tuzlanır. Bu işlen koltuk altları, boynu ve sırtı olmak üzere tüm vücuda uygulanır. (K.K.17), (K.K.19), (K.K.20).
- Doğan çocuk banyo yaptırdıktan sonra en son tuzlu suyla yıkanır, amaç çocuğun vücudunda ileride kötü kokuların yer etmemesidir. (K.K.16), (K.K.18), (K.K.20).
- Çocukta pişik olmasın diye çocuk tuzlanır. (K.K.17), (K.K.18).
- Çocuğun vücudu güzel olsun, ilerleyen yaşlarda kötü kokmasın diye çocuğun vücuduna bal sürülür ki *“bal gibi tatlı olsun”* denir. (K.K.19), (K.K.21), (K.K.22).

2.3. ERDEMLİ’DE DOĞUM SONRASI GÖRÜLEN GELENEKLER

Çocuğun ve doğum yapan kadının olumsuzluklara, kötülöklere maruz kalması adına bazı tedbirler alınır. Çocuğun geleceğini etkileyen bir dönem olan doğum sonrası hassas bir dönemdir. (K.K.3).

Geleneksel toplumlarda doğum sonrası geçecek devreye büyük önem verilir. Bu dönemde yeni doğum yapmış kadını ve çocuğunu çevreden gelebilecek her türlü zararlı etkilerden korumak için birtakım tedbirler alınır. (Örnek, 2000: 143).

Erdemli ve çevresinde doğum sonrası görülen gelenek ve uygulamaları alt başlıklar halinde inceleyeceğiz.

2.3.1. Lohusa Bakımı

“Anadolu’da yeni doğum yapmış kadına, ‘loğusa, loğsa, doğaz kesen, emzikli, nevse’ gibi adlar verilir. Halk arasında yeni doğum yapmış kadına yaygın bir ifadeyle ‘loğusa’denmektedir.” (Örnek, 2000: 143).

Doğum yapan kadının ilk kırk gününe kadarki durumuna Erdemli’de “lohusalık” denmektedir. Doğumdan sonra lohusa yatar, dinlenir. Bu dinlenme süresi üç gün,

bir hafta gibi veya daha uzun süreler olabilir, bunu kadının doğumunun kolay veya zor geçmesi belirler. Doğum yapan kadına çevresi itibar eder ve onun dinlenmesini sağlamaya çalışır. (K.K.14).

Lohusalık döneminde sütün bol olması ve çekilmemesi için anne canının her istediğini yemelidir. Umduğunu yani istediğini yiyemeyen anne “umma” olur yani sütü çekilir, göğüsleri şişer. Böyle durumlarda anne ocağa götürülür. Ocaklı, umma olan kadın yerde otururken haberi olmadan arkasına bir tekme atarak onu korkutur. Ardından yemesi için arasında soğan bulunan bir parça ekmek vererek “umduğun umacağın bu olsun” der. Korkutulan lohusanın bu yolla sütünün geri geleceğine inanılır. (Çıblak, 2011: 6).

- Lohusa kadın en az üç gün yataktan kalkamaz. (K.K.10), (K.K.17).
- Lohusa kadın 40 gün evden çıkmaz. (K.K.5), (K.K.13), (K.K.17).
- Doğum yapan kadına un ve yağdan (tereyağ) bulamaç yapılır ve yedirilir. (K.K.17), (K.K.20).
- Tereyağıyla pekmez kavrulup loğusa kadına yedirilir, bu yiyeceğe kaynarca adı verilmektedir. (K.K.18), (K.K.20).
- Lohusa kadının kırkı çıkıncaya kadar iş yaptırılmaz. (K.K.19), (K.K.21), (K.K.22).

2.3.2. Lohusa Ziyareti

“Kadın doğum yaptıktan sonra akrabaları komşuları ve yakınları tarafından ziyaret edilir. Bu ziyaret hem soya ve sülaleye yeni bir üye kazandıran annenin hem de ileride toplum içerisinde yerini alacak olan çocuğun kutlanması amacı ile yapılır. Komşuluk ilişkilerinin pekiştirilmesine, şu ya da bu nedenle gevşemiş olan bağların yeni baştan sağlanmasına da imkân hazırlayan bu kutlama ziyareti değişik adlarla anılmaktadır; en yaygını ‘göz aydınına gitme’ şeklindedir. Bu adın dışında buna ‘mübarek olsuna gitme’, ‘loğusaya gitme’, ‘bebeğe gitme’, ‘bebe görmeye gitme’, ‘uşak görmeye gitme’ gibi adlar da verilmektedir.” (Örnek, 2000: 160).

Erdemli’de lohusa ziyareti üzerine şu uygulamalar görülmektedir:

- Lohusa kadınının ziyaretine düşük yapmış kadınlar gelmez. (K.K.19), (K.K.21).

- Lohusa ziyaretine gelenler hediye getirir. Bu daha çok altın olmakla birlikte kıyafet de olabilir. (K.K.18), (K.K.19), (K.K.22).
- Lohusa ziyaretine, adet olan kadınlar (ziyaret esnasında) gitmez. (K.K.14), (K.K.20) .
- Lohusa kadın, başka bir lohusa kadını ziyarete gidemez. (K.K.19), (K.K.20).
- Ziyarete gelenler bebeğe nazar etmesin diye çocuğun beşiğine nazar boncuğu takılır. (K.K.18), (K.K.19).

2.3.3. Lohusa Şerbeti

Lohusa ve lohusa ziyaretine gelenlere ikram edilen içeceğe “*lohusa şerbeti*” denir, lohusa şerbeti pekmeze veya gül aromasıyla yapılır. Bu içeceğin öncelikle lohusaya iyi geleceğine ve sağlığını koruyacağına inanılır ve uygulanır. (K.K.9).

Bir diğer loğusa şerbeti de kaynardır: “Kırkı çıkıncaya kadar kadına kaynar verilir. Kaynar yedi çeşit tarçın, karanfil, zencefil, yenibahar kaynatılığ üzerine dövülmüş ceviz ve zencefil serpilerek yapılmaktadır.” (Artun, 2001:28).

- Ziyarete gelenlere loğusa şerbeti ikram edilir. (K.K.22), (K.K.23).
- Lohusa kadına sağlığını koruması amacıyla baharatlı şerbet içirilir. (K.K.22), (K.K.23), (K.K.24).

2.3.4. Albasması

Alkarısı, albastı, albasması gibi adlarla anılan ve kötü ruhlar anlamına gelen bu adlandırmalar lohusalık döneminde bebek ve anne için tehlike teşkil etmektedir. (K.K.2).

“Alkarısı, loğusanın ateşinin yükselmesiyle gördüğü kâbustur. Kâbusta çocuğun öldüğünü görür. Alkarısı çeşitli şekillerle görülebilirmiş. Bu yüzden loğusa kadın evde yalnız bırakılmaz, odadaki aynası örtülür. Yalnız olan loğusayı albasarmış. Bu ruh loğusanın ciğerini alıp suya bırakırsa loğusa ölmüş.” (Örnek, 2000: 148).

“Türk toplulukları arasında çocuğun ve annenin hayatı en çok tehdit ettiğine inanılan varlık Alkarısı’dır. Lohusalar ve anların çocuklarına musallat olduğuna inanılan Alkarısı, hemen hemen Türk dünyasının her tarafında rastlanan bir tasavvurdur.” (Eroğlu, 2006: 112).

“Eski Türklerden günümüze kadar loğusaya musallat olduğuna inanılan bu kötü ruh hakkında bütün Türk topluluklarında benzer inanmalar mevcuttur. Bunlara göre yalnız kalan loğusanın yanına peri kızları gelerek ciğerini alır giderlermiş ve bu suretle loğusayı albasarmış, bu ruh loğusanın ciğerini alıp suya bırakırsı loğusa ölmüş. İnanışlara; al basması tüfek sesinden, ocaklı adamlardan, demirden ve kırmızı renkten korkar. Bunun içindir ki loğusa yataktayken başına kırmızı kurdeleli altın takarlar, loğusaya kırmızı şeker getirirler.” (İnan, 2006: 171).

“Anadolu’ da iki tip Alkarısı tasarımı vardır. Bunlardan birincisi zararsızdır. O daha çok ahırlarda bulunur ve ata binmekten hoşlanır. Atın sırtına zift, karasakız sürülerek onun yakalanabileceğine, vücuduna iğne saplanarak insan şeklinde dönüştürülüp hizmet ettirebileceğine inanılır. Alkarısı yakalandığı düşünülen evlere ‘Ocak’ o aileye mensup olanlara da ‘ocaklı’ denilir. İkinci tip alkarısı ise çok tehlikelidir. Onun, loğusa kadının ve çocuğun ciğerini, böbreğini yemekten hoşlandığı düşünülür. Bu yüzden de ona karşı tedbirler alınır. Kırk gün loğusa yalnız bırakılmaz, gece gündüz odasında lamba yanar. Loğusanın odasına Kur’an, ayna, makas, soğan ve sarımsak, üzerine iğne batırılmış erkek ceketini konulur. Loğusanın başına ve çocuğun beşiğine al kurdele bağlanır. Eğer çocuk veya arası albasmasına maruz kalmışsa, hocaya yahut ocaklığa okutulur, başında silah atılarak Alkarısı korkutulup kaçırılmaya çalışılır.” (Küçük, 1940: 1469).

“Türkiye’nin çeşitli yerlerinde, Alkarısının ağıl, samanlık, virane yerler, su kenarları, çeşme gibi yerlerde bulunduğu inanılır. Böyle yerlere giderken ‘Besmele’ çekilir veya ‘destur’ denilir.” (Örnek, 1995: 145).

“Türk topluluklarında yüzyıllardır varlığını sürdüren albasması inancı Mersin çevresinde baskın bir şekilde varlığını sürdürmektedir. Eski Türklerdeki Şamanizm inancıyla İslami öğeler birbirine geçmiştir. Albasmasından korunmak için kapının önüne konulan süpürge bir nevi temizliği simgelemektedir. Süpürgeyi kötü ruhları evden temizleyeceğine inanılmaktadır. Böylelikle ruhsal yönden evler temizlenmektedir. Aslında bu uygulamaların hepsi lohusa ile bebeğin sağlıklı ve mutlu olması için yapılan uygulamalardır.” (Kayalı, 2010: 67).

Süpürge Türk kültüründe, bereketin celbinde ve korunmasında, kara iyelerden korunmak ve zararlarından kurtulmak konusunda çeşitli uygulama biçimleri ile karşımıza çıkmaktadır. (Kalafat, 2010: 110).

Erdemli’de albasması ile ilgili uygulamalar şöyledir:

- Albasması kadına ve çocuğa zarar verir. (K.K.17).
- Lohusa kadına ve bebeğe sürme çekilir. (K.K.18).
- Lohusa kadını ve çocuğunu al basmaması için başucuna çuvaldız, iğne ve Kur’an konulur. Kötü ruhların bunlardan korkup gelmeyeceği düşünülür.
- Doğum yapan kadını albasmasın diye doğumdan sonraki ilk üç gün veya yedi gün kesinlikle yalnız bırakmazlar. (K.K.22), (K.K.23).

2.3.5. Kırklama

“Kırklama bebek ve annesinin doğumdan sonra 7. ve 40. gününde bir törenle yıkanıp temizlenmesi durumudur. (K.K.18).

Doğum yapmış olan kadının kırk gün boyunca kirli olduğuna ve bu nedenle kötülükleri kendine çekeceğine inanılmaktadır. (Sevindik, 1996: 237).

Kırgız Türklerinde kırklama işlemi sırasında çocuğun ensesindeki saçından bir tutam da kesilir. Törende kullanılmak üzere kırk kaşık su ile tuz önceden hazırlanır. Kırklama işlemine gelen kişiler çocuğun mutlu ve zengin olması için dua eder. Kırklamanın sonunda kırk adet "tokoç" adı verilen bir çeşit ekmek yapılarak mahalledeki çocuklara dağıtılır (Jumabaev, 2006: 31).

Anadolu’da çeşitli örneklerine rastladığımız kırklama uygulaması, çeşitli Türk boylarında da görülür. Örneğin Uygurlarda bu uygulamaya “kirkisuyı” adı verilir. Bebek yeni bir leğende yıkanır. Leğene ılık su, biraz şeker ve annenin altın yüzüğü konularak bebek oturtulup üzerine “kirkisuyı” dökülür. Yıkama işleminden sonra kırk anası adı verilen kişi çocuğu bir beze sarar ve tüm vücuduna pudra sürer (Rahman, 1996: 102).

Mersin Konargöçerlerinde doğumdan sonraki kırkıncı gün kırk tane taş toplanır, güğüme (ibriğe) konulur ve bu suyla hem anne hem bebek yıkanır. Bazen bu taşlar varsa ocak taşından alınır. Çocuk yıkandıktan sonra suyun içindeki taşlar sokağa atılır. Bir başka uygulamada kırkıncı gün, kışın yaprakları kurumayan ağaçlardan toplanan kırk yaprak kaynatılır, anne ve çocuk bu suyla yıkanırsa hastalanmayacaklarına inanılır (Bali, 2015: 206).

Erdemli’de yeni doğan çocuk doğumunun belirli günlerinde kısa törenlerle yıkanır ve temizlenir.

Kaynak kişilerimizden derlediğimiz bilgiler doğrultusunda çocuk ve annesi daha çok doğumunun yedinci ve kırkıncı gününde yıkanır, başka zamanlarda uygulama görülmez.

Kırklama uygulamaları Erdemli’de şöyledir:

- Doğum yapan ve çocuğu kırkıncı günü doldurunca kadın ve bebeği yıkanıp temizlenir. (K.K.19).
- Anne ve bebeğin kırkıncı gün yatağından kaldırılır ve hem anne ile bebeği hemde yatağı, odası temizlenir. (K.K.21).
- Evin etrafında kırk tane taş toplanır ve çocuk ile loğusanın yıkanacağı suya atılır. Yıkamadan sonra taşlar etrafa atılır ve anne ile çocuğun kırıklığına yani temizlendiğine inanılır. (K.K.24), (K.K.26).
- Ağız hayırdualı biri kadın tarafından çocuk ayaklarından tutulur ve ters çevrilerek üzerine kadının kendi gibi ağız hayırdualı yardımcıları tarafından kırk kez su dökülür. (K.K.27).
- Çocuk ve annesi yıkandıktan sonra çocuğu bal dökülmüş bir beze yatırıp bir süre öyle durdururlar ve daha sonra tekrar çocuk yıkanır veya vücudu ıslak bezle silinir. (K.K.28), (K.K.30).

2.3.6. Kırkbasması

“Lohusa kadının ve çocuğunun doğumundan sonra kırk gün içinde hastalanmasına ‘kırk basması, kırk karışması, kırk düşmesi’ denilmektedir. Bunu önlemek için çeşitli kaçınmalar vardır. Anne ve çocuğun kırk gün evden çıkarılmamasına, kırklı kadınların birbiri ile karşılaşmamasına özen gösterilmektedir.” (Örnek, 2000: 146).

Doğumdan sonraki kırk gün lohusa kadın ve çocuğu için hassas bir dönemdir. Bu dönemde çocuk ve annesinin başına gelebilecek bütün olumsuzluklar düşünülüp önlemler alınır. Kırklama bölümünde belirtilen uygulamalar bu hassas dönemdeki olumsuzlukları gidermek adınadır.

Erdemli ve çevresinde kırkbasmasının önüne geçmek adına görülen uygulamaları şöyle sıralayabiliriz:

- Kırkı çıkmamış kadın evden çıkartılmaz. (K.K.20), (K.K.21).
- Kırklanmamış yani doğumdan sonraki kırk günü doldurmamış olan kadının ziyareti-ne kendi gibi kırklanmamış bir kadın gelemmez. (K.K.30).

- Aynı gün aynı hafta doğum yapan kadınların çocuklarının kırkı birbirine karışmasını diye loğusalar arasında süt değiştirilir. (K.K.19).
- Doğum yapan kadın kırkı çıkmadan kadın babasının evine gönderilmez. (K.K.26), (K.K.27), (K.K.30).
- Doğum yapan kadının evinin yakınında cenaze ve düğün olayı geçmesine izin verilmez. (K.K.30).
- Kırkı çıkmamış iki kadının karşılaşması, görüşmesi neticesinde kırklanması olmuş ise bu durumu sonlandırmak yani kırkbasmasına son vermek için ‘emişme’ denilen uygulama görülür. Emişme, çocukların karşılıklı olarak annelerden süt emmesi durumu olup emişme neticesinde hasta olan çocuk iyileşir düşüncesinde olunur. (K.K.11), (K.K.23), (K.K.28)

2.3.7. Ad Koyma

Ad koyma, gerek eski dönemlerde gerek günümüzde farklı durumların etkisiyle adı belirleme şeklinde görülür. Soyun devamı açısından çocuğun dedesine adının veya nenesinin adının verildiği gibi daha farklı durumlar da görülmektedir.

“Çocuğa ad koyma işlemi genellikle dinsel nitelikte bir törenle gerçekleştirilmektedir. Ad koyma ilgili olarak düzenlenen törende yemek, ziyafet, mevlit okutma, törende yakınların ve büyüklerin bulunması, ezan okunması, adını üç kez çocuğun kulağına söylenmesi, çocuğu kible yönüne çevirme, adı sağ kulağına söyleme gibi kalıplaşmış işlemler dikkati çekmektedir. Bu işlemler, adın kutsallığını vurgulamakta, ada dinsel bir nitelik kazandırmaktadır.” (Örnek, 2000: 149).

“Doğumdan üç gün sonra çocuğun adı konulur. Çocuğun ailesinin yemekler hazırladığı ‘üç yemeği’ adı verilen toplantıda hoca bebeğin kulağına ezan okur, adı konur ve üç defa kulağına bağırılır. Eski yıllarda çocuğa aile büyüklerinin adının verilmesi âdeti yaygındır. Son yıllarda aile büyüklerinin adı göbek adı olarak konulup nüfusa yazılmıyor. Kabirde göbek adı ile çağırılacağı inancı ile göbek adı olarak eski adlar verilir. Daha önce çocukları yaşamayan aileler, çocuklarının yaşaması dileğiyle belirli adlar koyarlar. Çıliz ve hastalıklı çocukların adı ağır geldi diyerek adları değiştirilir. Günümüzde çocuklara konulan adlara, bağlı buldukları kültür çevrelerinin beğenisi hâkim olmaktadır. Eski adlardan koymaktan kaçınılmaktadır.” (Artun , 2005: 140).

“Mersin Yörüklerinde eskiden çocuklarımıza isim koyma töreni, doğum günün ertesinde veya doğduğu hafta içinde olurdu. Çocuğa isim konulduğu gün kuzu boğazlanır ve davet verilirdi. Erkek çocukların ismini yaşlı erkekler, kız çocuklarının isiminin koca karılar okurdu.” (Yalkın, 1977: 28).

Çocuğa ad koyma geleneği Erdemli’de büyüklerin rızaları gözetilerek sürdürülmekte ve soyun devamı açısından erkek çocuklara büyük babanın adının verilmesi en yaygın ad koyma uygulamasıdır.

Erdemli ve çevresinde çocuklara ad verme ile ilgili olarak şu uygulamalar gözetilmektedir:

- Çocuğun dedesi, nenesi, amcası, dayısı, halası ve teyzesi gibi büyükler, davet edilerek bir hoca tarafından çocuğun adı kulağına üç defa söylenir. (K.K.22), (K.K.26).
- Ad koymayı sülalenin en yaşlı erkeği yapar. Çocuğun kulağına adı üç defa söylenir. (K.K.18).
- Çocuğun adının verileceği gün evde sevinçli ve heyecanlı bir hazırlık yapılarak lokum ve bisküvi alınıp hazır edilir. (K.K.14).
- Çocuğun adını verecek olan kişiye gömlek, seccade gibi hediyeler alınır. (K.K.19), (K.K.20), (K.K.27).
- Çocuğa verilecek olan adın Kur’an-ı Kerim’de geçmesine dikkat edilir. (K.K.22), (K.K.23).
- Anne baba çocuğa ad vermeden ötürü dinimizde sorumlu olduğu için vereceği adın güzel ve anlamlı olmasına dikkat edilir. (K.K.23), (K.K.24).

2.3.8. Çocuğun Yaşamındaki İlk Uygulamalar

Erdemli ve çevresinde doğumdan sonra kırkın çıkmasıyla birlikte çocuk için normal bir yaşam başlar ve artık çocuk dünyaya ayak uydurmak için hazırdır.

Erdemli ve çevresinde görülen uygulamalar şöyledir:

- Çocuk evden çıkarılıp ilk gezmeye götürüleceğinde anneannesine ya da babaannesine götürülür. (K.K.19).
- Çocuk ilk gezmeye çıkarılacağında gözüne sürme çekilir. (K.K.24).
- Çocuk ilk gezmeye götürüleceğinde yeni kıyafetler giydirilir. (K.K.28).

- Çocuğun ilk tırnağı uzadığında tırnak makasıyla kesilmez annesi tarafından eliyle kısaltılır. (K.K.29).

2.3.9. Doğum ve Çocukla İlgili Geleneksel Korunmalar

Hayata başlangıç olan doğum ile birlikte çocuğun yaşam fonksiyonları başlar ve bu andan itibaren onu koruyup gözetmek adına anne babanın da sorumlulukları başlamış olur.

Ailenin sürekliliği ve soyun devamı anlamında çocuğun sağlıklı ve güzel bir hayatının olması için anne baba imkanları ölçüsünde elinden geleni fazlasıyla yapmaya gayret gösterir.

Erdemli' de çocukla ilgili geleneksel korunmalar şöyledir:

- Çok ağlayan bebeklere kurşun dökülür. (K.K.19).
- Çocuğa nazar değmesin diye çocuğa nazar boncuğu takılır. (K.K.29).
- Çocuğun kafasının şekli ilerde çirkin olmasın diye çocuk sırt üstü yatırılır ve başını arkası düzleştirilmeye çalışılır. (K30).
- Çocuk doğduktan sonra alnı düz olsun, şekil bozukluğu olmasın diye alnına bez bağlanır. (K.K.15).
- Çocuğa sarılık hastalığı bulaşmasın diye üzerine sarı bez örtülür. (K.K.17), (K.K.21), (K.K.24).
- Gece veya uyurken altına kaçırın çocuğa teke yumurtası yani yumurtalığı közde pişirilip yedirilir. (K.K.25).
- Pamukçuk oluşursa çocuğun ağzının içi silinir. (K.K.27).
- Çocuğa nazar değmesin diye üçer defa Felak ve Nas Sureleri okunur, çocuğa doğru üflenir. (K.K.30).
- Mersin yöresinde yetişen ve 'çaltı' adı verilen bir ağaçtan parça kesilip çocuğa bundan muska yapılır. (K.K.22).
- Ateşlenen bebeğin vücudu sirke dökülmüş bezle silinir ve ateşi düşürülmeye çalışılır. (K.K.18), (K.K.19).
- Bebek çok ağlar ve sancısı olduğu tespit edilirse bebeğe kekik yada nane kaynatılıp içirilir. (K.K.22).
- Çocuğun gözlerini koruması amacıyla sürme çekilir. (K.K.29).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ERDEMLİ'DE EVLENME GELENEKLERİ

Türk hayatında ev ve evlilik, çocuk sahibi olmak en mühim kaidelerden biridir. İnsan ev-bark sahibi olunca, bulunduğu toplulukta itibar kazanır. Çocuk sahibi olunca da itibarı yükselir. (Kalafat, 2010: 290).

Türklerde evlenmeye “ev bark sahibi olmak” denilmektedir. Bark Orhun Kitabesi’nde “mabet, ibadet edilecek yer” anlamındadır. (Gökalp, 1995: 255).

Hayatın temel dönüm noktalarından biri olan evlilik gençlerin hayatlarını birleştirmeleri, yeni aile ve akrabalık bağlarının kurulması demektir. Evlilik, bütün Türk dünyasında olduğu gibi Erdemli’de de önemsenir. Evlilik törenleri adeta bir bayram havası içerisinde geçer.

Düğün merasimleri, görücülük, dünürçülük, kız isteme, söz kesme, nişan, düğün okuntusu (davetiye), çeyiz gitmesi ve sergilenmesi, kına gecesi, gelin getirme, nikâh, gerdek ve gerdek ertesi gibi aşamalardan geçerek tamamlanmaktadır. (K.K.2). Erdemli’de de düğün merasimleri aynı aşamalardan geçmektedir.

Erdemli ve çevresinde 15–16 yaşına gelen kız ve erkek evlilik çağına gelmiş demektir. Evlenme 18 yaşları civarında yapılır. Yörede Kız çocukları fiziksel olarak gelişimini tamamlamaya başladığı dönemlerde, erkek çocuklar ise askerlik görevlerini tamamladıktan sonra evlendirilirler.

Türk topluluklarında evlilik, oğlan ve kızın ortak iradesi ile ailelerinin karşılıklı rızasına bağlıdır. Gençlerin rızası olmadan evlilik müessesesi kurmak mümkün değildir. Erdemli’de de evliliğin uzun yıllar devam etmesi bu rızadan dolaydır.

Erdemli ve çevresinde birçok yörede olduğu gibi evlenmek ve düğün yapmak çok önemli bir gelenektir. Erkek çocuğu olan aile çocuğunun büyümesini ve evlenmesini çok ister. Çocuk evlenme çağına geldiğinde kız arama, kız bakma olarak adlandırılan ilk girişimi erkeğin ailesi yapar. Erdemli’de kız çocuğu evlenme çağına geldiğinde ailesinin kızına eş araması pek hoş karşılanmaz, böyle bir uygulama da mümkün oldukça görülmez. Evlilik çağına gelen erkeğe ailesi tarafından yakın çevreden yani eş dost ve akrabadan başlanarak kız aranır.

3.1. EŞ SEÇİMİ

Âdete göre, evlenme çağına giren erkek çocuk, evlenmek isteyeceği kızda aradığı özellikleri önce anasına açar. Ana konuyu baba ile görüşüp, onayını aldıktan sonra, aranan özelliklerle kız seçimine başlanır. Kızın birinci derecede namuslu, ikinci derecede ise güzel olması aranır. (Tokatlı Ümit, 1995: 200).

Genel olarak yabancılardan kız alınıp verilmez. Yakın akraba evliliği mekruh ve tıbben sakıncalı olmasına rağmen az da olsa bu evliliklere rastlanılmaktadır. Akra-baya düşkünlük ileri seviyede olunca, doğan çocukların bazılarının özürlü olacağı bilinse de bu tür yakın akraba evlilikleri görülmektedir. (K.K.9).

Türk kültürü incelendiğinde hanımlarda; soya, güce ve güzel ahlaka dikkat edilmektedir. (Şimşek, 2003:14).

Evlilik çağına gelen gençler birtakım duygu ve davranış biçimleriyle evlenmek istediklerini ailelerine hissettirirler. Bunlar genel olarak şöyledir:

.Kılık kıyafete dikkat etmeye ve uyumlu giyinmeye başlarlar. (K.K.31).

.Erkek evde bazen asi davranışlar gösterebilir. (K.K.32).

.Kız aynanın karşısında kendini izler. (K.K.33), (K.K.34).

.Erkek hoşlandığı kızın evinin bulunduğu mahalleden geçer ve kızı gözetler. (K.K.34), (K.K.35).

.Evlilik çağına gelen gençler davet edildikleri düğünlere mutlaka gider ve orada kendi gibi evlilik çağına gelmiş karşı cinslerini göz uçlarıyla seyrederek. (K.K.35).

.Evlilik çağına gelmiş kız, evlerine misafir geleceği zaman tertipli ve düzenli olur, misafirlere ikramda bulunur. (K.K.36).

.Erkek hoşlandığı kıza bir tanıdığı veya kızın bir akrabası vasıtasıyla haber gönderir. Erkek olumlu cevap alırsa kıza mektup gönderir ve sonrasında süreç mektuplaşmak şeklinde devam eder. (K.K.35), (K.K.36).

Günümüzde haber göndermenin veya mektup yollamanın yerini cep telefonları, internet ağı, sosyal medya gibi unsurlar almıştır.

. Erkek beğendiği veya anlaştığı bir kıızı bulduktan sonra ailesine durumu anlatır ve erkek tarafı kıızı araştırmaya başlar. (K.K.36).

.Evlilięi dūşünen gençler için kızda mazi,erkekde gelecek aranır diye konuşulur. (K.K.34), (K.K.36).

3.2. DÜNÜRCÜLÜK

Erdemli ve yöresinde her ne kadar da görücü usulü ile evlenme çok görölse de gençler, dünürcü göndermeden önce birbirlerini iyice tanımak için birçok defa görüşürler. (K.K.3).

Dünüre damat adayının anne baba ve isteğe bağlı olarak kardeşleri gider. Dünüre giderken dede veya amca gibi aile büyüklerinden biri sözcü olarak götürülür. (K.K.5).

“İki gencin dağda davar güderken, tarlada ekin biçerken, çeşme başında tuluk doldururken, bakışmalarla işaretleşmelerle, oracıkta karılan evcilik harcı atılır ve aylarca, yıllarca sürer. Kız, oğlanı seviyorsa, ona mendil işler yollar. Oğlan askere gidecek ama sevdiği kızıdan, kendini asker dönüşüne kadar bekleyip beklemeyeceğini sorduğunda, kız ne kadar olumlu cevap verirse versin inanmaz. Askerlik günü gelir kızla görüşür. Kız oğlana ipeklerle işlediği bir çıra kesesi, bir de para kesesi verir. Memleketi özlersen çıra kesesinin içindeki orman havası çıraları koklarsın. Para kesesine konulan metelik uğur parasıdır. Askerlik bitip memlekete gelince de dünür kaldırma işi başlar. Büyükler kendi aralarında konuşur. Amca, dayı, dede, baba gibi büyükler, dünüre giderler. Bu kişilere ‘dünür adamı’ denir. Dünüre perşembe ya da pazartesi gitmek alışkanlıktır. Dünüre gidildiği gün oğlan tarafı torbaya bir tuz koyar. Tuz bitinceye kadar, mallarına ve canlarına bir şey olursa kız varamadı (uğursuz) geldi diye iş bozular. Kızın gönlü varsa gelen dünürcülerin ayakkabılarının ucunu kapının içine doğru, istemiyorsa dışa doğru çevirir. Onu ne anlama geldiğini ayakkabılarını giyenler bilir. Dünürden birisi söze başlarken, ‘Yedik, içtik, ne siz sordunuz, ne biz söyledik, geliş sebebimizi. Allah’ın emri, Peygamber efendimizin kavliyle, oğlumuzdan, kızınıza dünürüz’ der. Ev sahibi hemen cevap vermemek için ‘Siz gidin, biz kendi aramızda konuşalım, size haber veririz.’ der. İkinci dünür pek olumlu olmaz. ‘Kız evi naz evidir.’ Üçüncü dünüre gidilirken konuşulur, ‘Bugün dananın kuyruğu kopacak mı, kopmayacak mı?’ (İşin sonucu) Kız babası veriyorsa ‘İşiniz hayırlı olsun.’, vermiyorsa ‘Sizin aradığımız bizde yok.’ der. Oğlan tarafı ‘Biz bir çalı taşılayıcısıyız, çulumuzu başkasının üstüne silkeriz.’ derler ve kalkarlar. Kız verilmişse; oğlan evine haber gider. Kadınlar çörek, lokum getirirler, kız el öper, yenilir içilir buna ‘ağız tadı’ denir.

Oğlan, kız evine gelmez. Nişan düğün günleri ayarlanır. Buna da ‘ara kesme’ denir.” (Deveci, 2003: 07).

3.3. SÖZ KESİMİ

Dünürden sonraki aşamayı eğer cevap olumlu ise söz kesimi alır. Söz kesme töreni , birlikte bir ömür yaşamaya karar veren çiftlerin birlikteliklerini resmileştirmeye ilk adımı atmasıdır. Bu adımı atmak için erkek tarafı kız tarafına gitmek için müsait oldukları bir gün ister. (K.K.3).

Şu uygulamalar görülür:

.Erkek tarafı tepsilerle tatlı yaptırarak kız evine bir aile büyüğü önderliğinde söz kesmeye gider. (K.K.2), (K.K.14).

.Kız evi o gün kızlarına söz kesileceğinden haberdardır ve evini temizleyip düzenler. (K.K.25).

.Kızın ailesi kızlarının sözü kesileceğini aile büyüklerine bildirir ve o gün için davet eder. (K.K.24), (K.K.25).

.Erkek tarafı söz kesmeye giderken altın yüzük götürür. (K.K.25).

.Söz kesme esnasında kız ve erkek tarafından aile büyükleri her iki gence de yüzüklerini takıp kurdelasını keserler. (K.K.12), (K.K.18), (K.K.20).

3.4. NİŞAN

Evliliğe rıza gösterilirse aileler ve yakın akrabalar arasında nişan merasimi yapılır. Bu merasimlerden sonra sıra dürüye(asbab) gelir. Belirlenen bir günde kız evinde nişan merasimi yapılır. Oğlan evinden misafirlerle birlikte davul eşliğinde, gelin kıza alınan kıyafetler bir bohça içinde, kız evine getirilir. Kızın anası veya kız kardeşi, bahşış vererek bohçayı alır. Davul çalar, gençler oynar ve eğlenirler. Çiftlere nişan yüzüğü ve takılar takılır, hediyeler verilir ve nişan son bulur. (K.K.2).

Kız isteme, söz kesme gibi durumlardan sonra nişan evresi gelir.

Nişandan veya düğünden birkaç gün önce oğlan evi, komşular ve akrabalarla toplanarak, kız evine giyecek eşyaları götürürler. “Kız evinin oğlan evine, oğlan evinin kız evine gönderdikleri hediyelere ‘dürü’ denir. Hediyeler genellikle bohçada olur, buna da ‘dürü bohçası’ denir. Kız tarafının dürüsü asbapla alınır, oğlan tarafına ise düğünden birkaç gün önce kızın yenge, teyze, hala, abla gibi yakınlarından birisi dürü

bohçasını oğlan evine götürür. Oraya varınca, bohçayı almaları için kaynana veya görümceyi kapıya çağırır, bahşiş ister. Onlar da peşkir (havlu), örtü gibi eşyalar verecek, bohçayı alır. Bohça, sahiplerine verildikten sonra, yemek ve çay ile ağırlanırlar.” (Deveci, 2003: 12).

3.5. DÜĞÜN HAZIRLIKLARI

Öncelikle düğüne bir hafta kala evlenecek olan kişilerin evlerine, gelin hazırlanmış olduğu “*çeyiz serilir*”. Bu “*ev serme*” işleminde kızın ailesi ve yakınları yardımcı olur. Ayrıca düğün günü sabahı, oğlan evinde kazanlar kaynar. Buna “*düğün yemeği*” denir. Bu yemekler yörenin en güzel yemeklerinden yapılır. Daha sonrada gelen misafirlere dağıtılır. Misafirler, en iyi şekilde ağırlanmaya çalışılır. (K.K.2).

Yörede düğüne başlamadan önce, oğlanın arkadaşları tarafından düğünde yenecek keşkeklik buğdaylar dövülür, yakacak odunlar getirilir. Damadın arkadaşları çeşitli işlerde yardımcı olurlar.

Düğünün başladığı günün sabahı, kız ve oğlan evlerine düğün bayrağı dikilir. Çoğu zaman bayrak dikme merasimle yapılır. Bayrak direği çukuruna kurbanlar kesilir. Hoca dualar okur ve bayrak dikilir. Bayrak direğinin uç tepesine soğan, nar, portakal gibi maddelerden biri geçirilir. Düğün başlarken düğünü idare etmek üzere, bir “*Ağırlıkçı Koca*”sı seçilir. Düğünle ilgili her ne olursa Ağırlıkçı Koca’dan sorulur.

Bayrak dikildikten sonra, davullar çalmaya başlar. Oyunlar oynanır, silahlar atılır. Yörede düğüne gelen misafirleri çalgı ile karşılayıp ağırlamak düğün sahibinin görevleri arasındadır. Bu eğlence ve ikramlar pazartesi gününden çarşamba akşamına kadar devam eder. Çarşamba günden itibaren, kız evine de misafirler gelmeye başlar. Kız evinde de eğlenceler yapılır, ikramlar sunulur. (K.K.2)

3.5.1. Kına Gecesi

Düğünden bir önceki akşam kız evinde “*kına gecesi*” yapılır. Bu gecede gelin ve damadın ellerine kına yakılır. Ancak gelinin eline kına yakılırken, kınanın içine veya üstüne altın konulur. Bu işlemde bittikten sonra gelin ve damat başta olmak üzere halaylar çekilerek, oyunlar oynanır.

Erdemli ve çevresinde kına gecesi, damat ve gelin adayının evlenmeden bir gün önce ayrı ayrı kendi arkadaşları ile son kez eğlenmelerine verilen addır. (K.K.17).

Oğlan evinden kız evine doğru “kınacı” alayı yola çıkar, cümbüş ile eğlenile- rek kız evine gelinir. Düğün eğlencesi kız evinde devam eder. Kınacılar bir araya ge- lince pişirilen düğün çöreği misafirlere dağıtılır. Kına yakmak için gelini, kız arkadaş- ları giydirerek süslerler. Gelinin görümcəsi, gelini elinden tutarak getirir. Gelin, bir yastığı üç defa yere indirip kaldırır. Sonra görümcəsi, gelini elinden tutar ve üç defa yastığın etrafını dolandırır, üç defa da yastığın üzerine diz çöktürür. Bundan sonra sıra kına yakmaya gelir.

Mumlar yakılır, tepsi içerisinde kına getirilir ve gelinin eline yakılır. Bu esna- da kına türküleri söylenir. Gelinin yakınları ve komşuları söylenen kına türküleri ile ağlaşırlar. Kınacı alayı oğlan evine döner. Damadın ve sağdıcin eline törenle kına yakılır. Kına yakma esnasında şu türküler söylenir. (K.K.2).

Atlayıp geçtin eşşığı

Sofrada goyduņaaşşıđı

Böyüğ evin yakışığı

Gız anan gınan gutlu olsun

Söyle dillerin datlı olsun

Evlerinin önü gavak

Eser yeller ufak ufak

Elin gına yüzün duvak

Gız anan gınan gutlu olsun

Söyle dillerin datlı olsun

Gırat geldi gemin gever

Sarı daylak çanın döver

Düğün halkı seni öner

Gız anan gınan gutlu olsun

Söyle dillerin datlı olsun

Biner atın eyisine

Gider yolun gıyısına

Varın söylen dayısına

Bindiriversin biz gedelim

Böyük evi naal edelim

Güneş orta yere geldi

Bütün göze yaşlar doldu

Akrabalar mahsun oldu

Gız anan gınan gutlu olsun

Söyle dillerin datlı olsun

At geldi binek daşına

Dayanılmaz gözyaşına

Gedin söylen gardaşına

Bindiriversin biz gedelim

Böyük evi naal edelim

Gırat gelmiş gemin gever

Sarı daylak çanını döver

Gaynanası gelin över

Gelin oturmuş duvak geyer

Gak gidelim gelin bacım

Ak helkeyi susuz goydun

Böyük evi ısız goydun

Bir ananı öksüz goydun

Bindiriverin biz gidelim

Gak gidelim gelin bacım

Biner atn eyisine

Gider yolun gıyısına

Selam söylen dayısına

Bindiriversin biz gidelim

Gak gidelim gelin bacım

Biner atn gemlisine

Gider yolun demlisine

Selam söylen emmisine

Bindiriverin biz gidelim

Gak gidelim gelin bacım

Biner atın dalasına

Gider yolun yarısına

Selam söylen halasına

Bindiriversin biz gidelim

Gak gidelim gelin bacım

Biner atın gebesine

Gider yolun binesine

Selam söylen ebesine

Bindiriversin biz gidelim

Gak gidelim gelin bacım

Gırat gelmiş gemini gever

Kara mayalar çanını döver

Bütün köylü sizi över

Kız anası kız anası

Başında mumlar yanası

Biner atn gemlisine

Gider yolun demlisine

Haber verin emmisine

Bacım gınan kutlu olsun

Söyle dilin datlı olsun

Biner atn eyisine

Gider yolun gıyısına

Haber verin dayısına

Kız anası kız anası

Başında muımlar yanası

Kara çadırı ıssız koydun

Ak helkeyi susuz koydun

Kız babanı öksüz koydun

Kız anası kız anası

Yok mu bunun öz anası

Yük taşları ağıl gibi

Arıdan çıkmış oğul gibi

Anası yok pahıl gibi

Bacım gınan gutlu olsun

Söyle dilin datlı olsun

Gelinliğin mutlu olsun (K.K.33).

“Çattılar ocak taşını

Vurdular düğün aşını

Çağırın da gelsin kardaşını

Yaksın gelinin kınasını

Kız anası kız anası

Hani kızın öz anası

Kına koyun sinisine

Gül dolduran sinesine

Çağırın da gelsin emmesine

Yaksın gelinin kınasını

Kız anası kız anası

Hani kızın öz anası

Çeyizini tekmil ettim

Ardın sıra Tekbir ettim

Çağırın da gelsin halam teyzem

Eoğlunu çok beklettim

Kız anası kız anası

Hani kızın öz anası

Dayandım ocak taşına
Doyamadım yavrum sana
Çağırın da gelsin dayısına
Duvak bağlasın başına

Kız anası kız anası
Hani kızın öz anası

Kimler yaya kimler sağa
Ellerimi açtım göğe
Çağırın da gelsin babasına
Yavrusuna etsin dua

Kız anası kız anası
Hani kızın öz anası

Bazlamamı atanım yok
Yumuşumu dutan yok
Sende beni koyup gittin
Gayri benim vatanım yok

Kız anası kız anası
Hani kızın öz anası

Yanığım güneşte kaldı
Haranım ataşta kaldı
A yavrum sen gelin oldun
İki elim başta kaldı

Kız anası kız anası
Hani kızın öz anası

Nere gidem nere gidem
Arpanızı dere gidem
Dayanamam gızım sana
Aydan aya göre gidem

Kız anası kız anası
Hani kızın öz anası

Yoldaşınız Hızır ola
Hanenizde huzur ola
Öğüdüm var kızım sana
Dayım sofran hazır ola

Kız anası kız anası
Hani kızın öz anası (K.K.33).

3.5.2. Gelin Alma

Yapılan eğlencelerden sonra, sıra gelin almaya gelir. Oğlan evinde, kızın bineceği atın kulaklarına, mendil bağlanarak süslenir. Bir kişi atın üzerine binerek, sağa sola koşturur. Sonra düğün alayı kız evinin önüne varır. Süslenen at getirilir. Kızın erkek kardeşleri, kızın koluna girerek, evden çıkarıp ata bindirirler. Bu arada kızın eşyaları, atlara ve develere yüklerin. Kız evinden düğün alayı, oğlan evine doru yola çıkar. (K.K.11), (K.K.12).

Erdemli'de üğün hazırlıkları tamamlanıp, bayrak dikildikten sonra sıra gelini almaya gelirdi. Gelin evinden çıkmadan önce ata bineceği zaman kız tarafının aile büyükleri bir araya toplanır, oğlan tarafından birisi ortaya bir erkek ayakkabısı koyardı. Gelin oradakilerin hepsinin elini öperdi. Onlarda ayakkabının içine para atarlardı. (Yanar, 2004: 70).

3.5.3. Gelin Karşılama

Gelin, oğlanın evine yaklaşınca, damat ile sağdıç karşısına çıkarlar. Sağdıç, sağ elinden silahını damada verir (silah sadece barut doludur). Damat, havaya doğru silah patlatır. Gelini, oğlanın evinin kapısına getirirler. Damat ile sağdıç, evin damına çıkarlar. Sağdıç, elindeki '*ırbığ*'ı damada verir, damat suyu gelini üstüne döker. Ardından kalabalığın üzerine üzüm, şeker, para gibi şeyler serpilir. (K.K.2), (K.K.33).

Gelini, attan indirmek için oğlanın babası geline; tarla, bahçe, ağaç gibi çeşitli hediyeler bağışlar. Bundan sonra gelin attan iner. Damat bir koluna, sağdıç bir koluna girer, merdivenlerden çıkarlarken, kapıya bir '*ırbık*' konur. Gelin bunu teper. Ardından gelinin eline yeni hayatında kudretli olsun diye nar, elma, ayva gibi bir meyve verilir, gelin bunu evin duvarına çarpar. (K.K.1), (K.K.4), (K.K.33).

3.5.4. Nikah Hazırlığı

Odanın kapısında duran kaynananın sağ kolunun altından oğlan, sol kolunun altından gelin geçirilir. Oğlan daha sonra dışarı çıkar. Gelin burada yalnız veya bazı yakınlarıyla, gerdek zamanına kadar, kilitli kalır.

Bu sırada dışarıda, damat ile sağdıcı güldürmek veya konuşturmak için çeşitli şakalar yaparlar. Daha sonra imam gelir, damada otuz iki farzı sorar. Ardından imam nikâhı kıyılır ve gerdeğe girilir. (K.K.33).

Gerdek sabahına 'yüz açımı' denir. Bu Cuma günü olur. Kadınlar gelin evinde toplanır. Genlin üstünde gelinlik giysisi vardır. Kayın biraderlerinden biri çağrılır. Kayın eline şiş ve oklava alır, üç defa gelinin peçesini indirip, kaldırır. Şişi veya oklavayı kırar. Geline bir de hediye vererek çıkar gider. Kadınlar geline "kekil" (saçın önünü kesmek) keserler. Bundan sonra gelin, odadakilerin elini öper, böylece düğün bitmiş olur. (K.K.2), (K.K.33).

Erdemli ve çevresinde resmî nikâh; şehirde belediye nikâh memuru, köyde muhtar tarafından yapılır. Dinî nikâhı evde imam kıyar.

Nikâh günü kızın saçının ucu, üç gün çözülmek üzere düğümlenir. Bundan nikâhın sağlam ve ömürlü olacağına inanılır. Nikâh yapılırken, kızın ön tarafına mum yakılır. Mumun parlak ve uzun yanması, evlilerin sevgisinin çok ve uzun olacağına inanılır. Resmi nikâh, şehirlerde genellikle belediye nikâh salonunda yapılır. Gelin beyaz gelinliğini giyer, kuaföre gider, sonra damatla birlikte resim çektirirler. Daha sonra salonda nikâhları kıyılır. Davetliler yeni çifti kutlarlar, dağıtılan nikâh hediyesini alarak dağılırlar.

Anadolu'nun her yöresinde olduğu gibi Erdemli ve çevresinde de düğün adetleri teknolojik gelişmelere paralel olarak değişime uğramıştır. (K.K.33)

Günümüzde düğün töreni; eğer bir salon gibi bir yer ayarlanmışsa orada, ayarlanmamışsa, oğlan tarafının kararlaştırdığı bir yerde yapılır. Düğün masrafları oğlan tarafına aittir. Düğün başlamadan önce gelin ve damadın anne ve babaları kapıda misafirleri beklerler. O sırada gelin ve damat aileden birkaç kişiyi de alarak kuaföre giderler. Bunun için gelin ve damada "gelin veya düğün arabası" denilen güzel bir araba süslenir. Adettendir, düğün törenine gelin ve damat geç gelir. Törende; oyunlar oynanır, misafirlere birtakım yiyecek ve içecek dağıtılır. Ayrıca gelin ve damat oynarken başlarından aşağıya paralar saçılır. Bunun anlamı; "evlilikleri boyunca sıkıntı çekmesinler" demektir. (K.K.33).

Düğünün yarısında "atkı merasimi" yapılır. Bu merasimde düğün sahipleri gelin ve damada takı takarlar. Daha sonra misafirlerden, arzu edenlerden para toplanır. Bunun da amacı gelin ve damada bir katkıda bulunmaktır. Bundan sonra şenliğe devam edilir. Düğün töreninin sonunda gelin ve damadın akrabaları arasında "kuşak merasimi" yapılır. Bu merasimde gelinin beline babası, babası yoksa ağabeyi, ağabeyi yoksa amcası tarafından kırmızı bir kuşak takılır. Bu sırada orkestra tarafından

duygusal bir ritim ile ağıt söylenir. Bu anda herkes ağlamaktadır. Bu kuşak merasiminin anlamı ise kızın evden ayrıldığı ve bu kuşağın nesilden nesile geçmesidir. (K.K.2), (K.K.9), (K.K.33).

3.6. EVLENME BİÇİMLERİ

Kişinin yaşamındaki önemli geçiş dönemlerinden biri olan evlenme evlenecek olan kız ve erkek için aile olmanın ilk adımudur. Toplumun temel taşı olan aile kavramı tüm dünyada ve Anadolu'da olduğu gibi Erdemli'de de gelenek ve görenekler çerçevesinde gerçekleşmekte, varlığını koruması gözetilmektedir.

3.6.1. Kız Kaçırma - Kaçma

Kız kaçırma veya kızın kaçması yoluyla evlenme Erdemli'de eski yıllarda çok görülen bir uygulama olup günümüzde çok fazla görülmemektedir. Kız kaçırma yoluyla evliliklerde genelde kız tarafının küskünlükleri ve dargınlıkları görülmekle beraber düğünden önce barışmayıp düğüne katılmama durumları da bunu takip etmektedir. (K.K.9).

Kız kaçırma veya kızın kaçması yoluyla evlenmenin bazı sebepleri bulunmaktadır. Bunların başında kızın ailesinin kızını isteyen aileye cevap olarak 'hayır' demesi gelmektedir. Erkek tarafının kızın ailesine gönderdiği aracılara hep olumsuz cevap verilmesi neticesinde erkek kıza ulaşip kaçmayı teklif eder. Kızın da olumlu cevap vermesi sonucu uygun bir zamanda kız ve erkek kaçarak evlenir. İlk olarak dini nikah kıyılır daha sonra resmi nikaha başvurulur. (K.K.11).

Kız kaçırma durumundan kısa bir zaman sonra erkek tarafı kız tarafına haber gönderir ve kızlarının kendilerinde olduğunu söyler. Halk arasında bu haber 'yitiğiniz bizde' şeklinde tarif edilir. Bu haberi genelde erkeğin aile büyüklerinden olmakla beraber kız tarafını da tanıyan kişi ya da kişiler götürür. (K.K.12). Erdemli'de kız kaçırma şeklinde evlilikler son zamanlarda gelişen toplum ve hoşgörü anlayışı çerçevesinde yok denecek kadar az görülmektedir. Aileler çok anormal farklılıklar olmadıkça gençlere saygı gösterip evliliklerinde yardımcı olmaktadır.

Erdemli ve çevresinde kızın ailesi kızına dünür gelen aileye olumsuz cevap verdiğinde eğer kız seviyor ve istiyorsa erkeğin talebiyle kız kaçırma olayı görülür. Kız kaçırma olayı, kızın ailesi tarafından hoş karşılanmaz ve zaman zaman kavga ile neticelenir. (K.K.4.), (K.K.6.).

Kız kaçıırma olayından sonra Şu durumlar yaşanır:

.Erkek tarafı yetişkin biriyle kızın ailesine ‘‘yitiğiniz bizde’’ diye haber gönderir. (K.K.7).

.Kızın ailesine yakın akrabaları ve yakın çevresi geçmiş olsun mahiyetinde ziyarete gidilir. (K.K.29).

.Kızı kaçıran erkeğin ailesi kız tarafına birkaç zaman sonra barışmak için bir elçi gönderir. (K.K.35).

.Kızın özellikle babası ve varsa erkek kardeşleri bir süre kıza kserler. (K.K.35), (K.K.37).

.Sözü kuvvetli, kişiliğine ve kendisine saygı duyulan herhangi bir kişi iki tarafı barıştırır. (K.K.14).

3.6.2. Görücü Usulü İle Evlilik

Görücü usulü ile evlenme Erdemli’de hala yaygın olarak görülmektedir. Evlilik ağına gelmiş kız ve erkeğe birbirlerini tavsiye yoluyla görücü usulü evliliğin ilk adımı atılır. (K.K.13).

Ailelerin etkin olarak müdahil olduğu bir evlilik biçimi olan görücü usulü ile evlenme mantıksal Şartların n planda tutulduğu, yaş ve meslek gibi özelliklerin göz önünde bulundurulduğu evlilik Őeklidir. Her iki tarafı da tanıyan, bilen birilerinin girişimiyle başlar ve ilk önce ailelere söylenir. Erkek tarafının bilgisi dahilinde bu söyleme işini yapan kişi genelde kadındır ve ilk önce kızın annesine söyler. Kızın annesi de önce eşine ve kızına bu durumu iletir ve süreç böyle canlılık kazanır. Kızın rızası dahilinde babadan da izin çıkarsa kız ve erkek evlilik amacıyla görüşmelere başlar. Bu duruma Erdemli’de görücü usulüyle evlilik denilmektedir. (K.K.5), (K.K.13), (K.K.18).

Kız ve erkeğin birbirine tavsiye edilmesi ile başlayan süreci görüşmeler ve dışarıda paylaşımda bulunma izler. Görücü usulü evlilikte bu süreç çok uzun değildir. Kız ve erkek aceleci olmamakla birlikte çok fazla zaman geçmeden birbirlerine karşı düşüncelerini olumlu ya da olumsuz olarak söylerler. Sonuç olumsuz ise süreç noktalanır, olumlu ise bunu evliliğin diğer aşamaları olan görücü gitme, ailelerin tanışması, kız isteme gibi uygulamalar takip eder. (K.K.19), (K.K.21).

3.6.3. Tanışıp Anlaşarak Evlenme

Tanışıp anlaşarak evlilik kız ve erkeğin birbirlerini mahalle, okul, arkadaş çevresi, iş ortamı gibi daha birçok sosyal ortamlarda tanıyıp arkadaşlığını geliştirmesi neticesinde gerçekleşir. Belli bir süre sadece her iki tarafın bilgisi dahilinde olan arkadaşlık ilişkisi bir süre sonra duygusal bir ilişkiye dönüşür ve evlilik yolunda süreç devam eder. (K.K.27), (K.K.33).

Kız ve erkek gelişen duygusal arkadaşlık çerçevesinde belirli bir süre paylaşımında bulunur ve öğrenim durumu, iş, erkekte askerlik gibi şartların bu sürede olgunlaşmasını beklerler. Şartlar zaten önceden olgunlaşmış ise de evlilik durumları daha hızlı gelişir. (K.K.15), (K.K.24).

Erdemli’de tanışıp anlaşarak evlenme en yaygın olan evlilik biçimi olup, toplumsal kurallar çerçevesinde duygusal arkadaşlığını ilerleten kız ve erkeğe evlilik çağında olmaları ve diğer şartlarında benzerlik göstermesi neticesinde aileler yardımcı olur ve aile kurumu için gerekli adımlar atılır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ERDEMLİ'DE ÖLÜM ÂDETLERİ

Ölüm, insan hayatının sonu ve geçiş dönemlerinin son aşamasıdır. Ölüm ilk çağdan günümüze kadar her toplumun çaresiz kaldığı bir durumdur. Anadolu Türklerinde ölümle ilgili inanç ve uygulamalar, doğal olarak, değişen coğrafya ve ortamdan etkilenmiş, ancak birtakım noktalarda, kendisini koruyacak ortamları da bulmuştur. Anadolu inanç ve ortamının ağırlığını şüphesiz İslam dini oluşturmaktadır (Artun, 2005: 170).

Türk milleti, tarih içerisinde ölülerine saygı gösteren millet olarak da karşımıza çıkmaktadır. Türk topluluklarında, ölen insana karşı her türlü işlem bir olgunluk içerisinde ve dayanışma ile yapılır. Türk dünyasının tamamında cenaze dinî merasimlerle kaldırılmaktadır. Ölen insana karşı yapılan bu davranışlar çok önemsenmektedir. Cenazelerdeki dayanışma toplumu adeta bir araya getirmekte ve kaynaştırmaktadır. (Yanar, 2009: 89).

Sanayileşmenin getirdiği kültürel yozlaşmalara rağmen millî değerlerini korumaya çalışan Erdemli halkının, genel olarak dinî duygularını ihmal etmediğini görmekteyiz. Erdemli'de cenaze merasimleri önemsenir ve toplumsal dayanışma öne çıkar. Yörede şu iki atasözü çokça söylenir ve ölüm, herkesin başına geleceği için yardımlaşma duygusundan vazgeçilmemektedir: “*Gelin gelmedik ev olur, ölüm gelmedik ev olmaz.*”, “*Bu bir kara devedir, herkesin evinin önüne çöker.*” (K.K.33).

Ölümden sonra insan ruhunun belirli gün ve gecelerde evini ziyaret ettiği inancı yaygındır. Bu sebeple söz konusu zamanlarda (Cuma akşamları, arife günleri, bayram günleri, kandiller...) ölünün ruhunu memnun edecek şeyler yapılmaktadır. (K.K.14).

4.1. ÖLÜMÜ DÜŞÜNDÜREN ÖN BELİRTİLER

Birtakım olaylar, sesler, rüyalar, alışılmamış durumlar ölüm işareti, ölümün ön belirtisi olarak yorumlanır (Artun, 2005:171).

Kırgız Türklerinde, horozun sabah vaktinin dışında, özellikle akşamleyin ötmesi kötülüğe yorumlanmaktadır. Bu durumda horozun ev sahiplerinin ölümünü dilediğine inanılmakta, bundan kaçınmak için horozu kesmektedirler. (Mamıtov 2004: 10).

Yıldız kayması ölüm belirtisidir, gökten düşen yıldızın sahibi öldü demektir, yıldız kayması görülünce birinin öleceğine inanılır kuyruklu yıldızın görülmesi ölümün çok olacağı biçiminde yorumlanır. (Örnek, 1979: 24).

Türk Dünyası'nda, rüyada bir organda eksilme veya kısalma görüldüğü zaman bunun ölümün ön belirtisi olduğu düşüncesi vardır. Altay Türkleri arasında yaşayan inanca göre; rüya anında, birisinin bindiği atın kuyruğunun kısa veya organlarından birinin eksik görülmesi ölümle ilişkilendirilmektedir. (İnan, 1998: 265).

Erdemli'de hasta, ölüm döşeğindeyken sürekli belirli bir noktaya bakıyorsa Azrail'in o noktadan geleceğine inanılır. Hasta, yatakta iken yakınları başucundan ayrılmazlar ve durmadan su verirler veya kuruyan dudaklarını ıslatırlar. (K.K.12).

Evin hemen yakınında akşam vakti baykuş ötmesi ölüm olacağını düşündürür. (K.K.4).

Köpek akşam vakti veya ezan okunurken sürekli ulursa birinin öleceğine inanılır. (K.K.5).

Bir horozun vakitsiz ötmesi veya tavuk gibi sesler çıkarması hayra yorulmaz, ölüm olabileceğini düşündürür. (K.K.14).

Hayvanların bu olağandışı davranışları neticesinde ölümden kaçınmak için kovulur, uzaklaştırılır ya da ona yiyecek verilir.

Kapı önünde, bir kişinin ayakkabısı ters dönerse bu dünyadan rızkının kesileceğine ve öleceğine inanılır. (K.K.16).

Rüyada çiğ et görmek ölü olacağını düşündürür. (K.K.24).

Rüyada çıplak erkek görülmesi gerçek hayata kadının öleceğine işarettir. Rüyada çıplak kadın görülmesi ise gerçek hayatta erkeğin öleceğine işarettir. (K.K.27).

Yaşlı birinin halsizce ve ayağını sürüyerek yürümesi durumunda “toprak çağırıyor” denir, yani öleceği düşünülür. (K.K.28).

Bir evin üzerine gökyüzünden bir yıldız düştüğünde o evden birinin öleceğine inanılır. (K.K.37).

4.2. ÖLÜM ANI

Hastanın ölüm anında can çekişme acısını hafifletmek için ağzına zezem suyu damlatılır. Başında Kur'an okutulur. Hasta çok can çekişirse çok sevdiği birini beklediğine inanıldığından uzakta bulunan sevdiklerinin resimleri gösterilir. Mersin ve çevre köylerinde canın her tüyün dibinden çıktığına inananlar bulunmakta olup, can çekişme dediğimiz hastanın ölüm olayının vukuu sırasında çektiği sıkıntı buna bağlanmaktadır. Daha önceden hasta birinin öleceği anlaşılınca yakınları odadan çıkarılır. Ölenin ağzını bağlamayı, gözlerini sıvazlamayı becerecek biri odada kalır. Hasta son nefesini verip ruhunu teslim edince bu şahıs ölenin çenesini bir tülbentle bağlar, gözlerini sıvazlayıp bacaklarını düzeltir. (Adana, Mersin, Mut, Silifke, Kozan). (Yardımcı, 2011: 548).

Yörede ölüm olayının gerçekleştirildiği an can çekişiyor, ruhunu teslim ediyor, zekaret çekiyor, cenaze yükünü alıyor gibi sözlerle ifade edilir. Zekaret çekerken gözünü bir yere dikmesi şeytanı gördüğüne delalettir. Karşısındakini götüreceğine inanıldığı için ölüm döşeğindeki kişinin ayakucunda oturanlar kaldırılır. Kimi yerde de can çekişirken başucunda meleklerin, ayakucunda şeytanın durduğuna inanıldığından hem ayakucunda hem de başucunda oturanlar kaldırılır. (İncir, 2011: 55).

Can çekişen kişinin yanında yakınlarının ağlamasına ve bağırmasına kişinin canı bölünür diyerek izin verilmez. Kimi köyde kişinin kulağına ses gittiğinde aklının sıçrayacağına, kimi köyde de ses alması halinde kişinin tekrar canlanacağına inanılır. Kişi uzun uzun can çekişiyorsa kolay canını versin diye uzaktaki akrabalarının sırtı (elbisesi), fotoğrafı üzerine konulur. (Çağlayan, 1998: 86).

Erdemli'de benzer uyulamalar şöyledir:

Hasta can veremezse evdeki kapalı kapı ve pencereler hasta acı çekmesin diye açılır. (K.K.28).

Ölüm anında kapı ve pencerenin açık bırakılmasıyla ilgili uygulama Azerbaycan'da da vardır. Azerbaycan'daki inanişaya göre Azrail, ruhu aldıktan sonra ayrılır. Eğer kapı ve pencereler açılmazsa evden başka bir kişinin daha canını alacağına inanılır. (Memmedli, 2015: 102).

Ağzına su damlatılır. (K.K.10).

Ölüm anında orda olanlar bildikleri duaları sessizce okurlar. (K.K.12).

Hastanın başında sürekli “*Yasin suresi*” okunmasına önem verilir, ölmeden önce son nefesinde Kelime-i Şahadet getirmesi için gayret gösterilir. Hasta bu şekilde ölürse imanlı gittiğine ve mekânının Cennet olacağına inanılır. (K.K.13).

En yakındaki caminin imamı çağrılır. Nedeni hasta ya da yaşlı can verirken araya şeytanın girebileceği düşüncesidir. (K.K.15).

Hasta kolay can versin diye kible yönünde yatırılır. (K.K.18.).

Sevdiği ve o an yanında olmayan uzaktaki dost ve akrabalarının fotoğrafları gösterilir. (K.K.19).

Evdeki televizyon ve radyo gibi aletler kapalı tutulur. (K.K.23).

Hastanın küs veya dargın olduğu insanlar gönül rızası ile getirilir ve helalleştirilir. (K.K.26).

Ölüm anında odadakilerin ağlamamasına dikkat edilir. (K.K.30).

4.3. ÖLÜM SONRASI YAPILANLAR

“Sarıkeçili Yörüklerinde göç esnasında herhangi bir suretle ölüm olursa, konak yerine varılması dahi beklenilmez. Ölümün olduğu yerde derhal konaklanır ve cenaze en yakın mezarlığa götürülür. Göç ondan sonra devam eder. Konup-göçer aşiretlerde cenazenin kaldırılması oldukça pratiktir. Bunun için iki sıruk alınır. Ölü bu iki sıruk arasına uzatılır. Cenaze merasimi en yakın köyde yapılır. Ölüler hayvan sırtında yakın bir köyün mezarlığına taşınıp gömülür. Ölüler dağda bırakma âdeti yoktur.” (Dulkadir, 1997: 56).

Evde cenaze olduğu zaman imama haber verilir. İmam, “salâ” vererek, kişinin öldüğünü halka duyurur. Ayrıca belediyeden anonslar yapılarak kişiyi vefat ettiği de duyurulur. (K.K.33).

Cenaze işlemlerinde akrabalar birbirlerine yardımcı olur. Bir taraftan mezar kazılırken, diğer taraftan cenaze yıkama hazırlıkları başlar. Ölen erkek kişi ve cenazesini yıkaması için vasiyet ettiği kişi yoksa imam gelir cenazeyi yıkar, ölen kadın ise yörenin en bilge kadını gelir ve cenazeyi yıkar. Erdemli ve çevresinde, düğünlerde olduğu gibi cenazelerde de tam bir dayanışma örneği vardır. Akriba olsun olmasın duyan herkes gelir, üzerine düşen görev ne ise sonuna kadar yapar. (K.K.2), (K.K.16).

Ölünün çenesi ve ayakları bağlanır. Çenesi bağlanmazsa içine şeytanın girebileceğine inanılır. Ölünün gözleri açıksa kapatılır. Amaç merhum ya da merhumenin bu dünyada gözünün kalmaması veya arkasından birini götürmemesidir. Daha sonra cenaze bir imam ya da hoca tarafından yıkanır ve beyaz kefen ile giydirilir. Cenaze namazı kılınır. Namaza erkeklerin hemen hemen hepsi katılır. Çünkü cenazeye karşı son görevdir. (K.K.8).

Cenaze kalkmadan eve gelenler, “*Cenazeniz nur olsun*”, “*Başınız sağ olsun*” derler. Cenaze yakınları kırmızı yeşil ve beyaz elbiseler giymezler. Kadınlar cenazeyi 7 adım veya daha fazla uğurlarlar. Arkasından “*Uğur ola toprağın bol, kabrin nur olsun.*” gibi güzel sözlerle uğurlarlar. (K.K.8), (K.K.11), (K.K.12).

Cenaze evden çıkarken ve namazı kılınırken hoca, “*Ey ahali bu mevtayı nasıl bilirsiniz?*” diye sorar. Cemaat de “*İyi insandı, Allah rahmet eylesin.*” der. Hoca helallik ister, cemaat “*Helal olsun*” der ve defin işleri başlar. (K.K.11), (K.K.12).

Geçmiş yıllarda cenaze evden çıkmadan ayakkabısının üzerine bir tabak un ve bir baş soğan konarak dışarıya bırakılırdı. Sonra bu ayakkabı bir fakire verilirdi. Bunu ölen kişinin evden kısmetiyle ayrıldığına sayarlardı. Günümüzde de ölen kişinin eşyaları fakirlere verilmektedir. Bu davranışla da ölene hayır getireceğine inanılmaktadır. (K.K.22), (K.K.26).

4.3.1. Ölünün Yıkınması

Ölüyü yıkayacak kişi (gassal) bu işi bilen ve müslüman biri olmalıdır. Ölen kimse, yıkamak üzere “teneşir” denilen yere ayakları kibleye gelecek şekilde sırtüstü yatırılır. Cenazenin yıkandığı ortamda güzel kokulu buhur yakılır. Ölünün göbek ile diz kapağı arası bir örtü ile örtülür. Cenazeyi yıkayan kişi “Niyet ettim Allah rızası için bu ölen kimseyi yıkamaya.” diyerek niyet eder ve besmele çekerek yıkamaya başlar. Yıkama süresince, “Ey merhametli olan Rabb'im! Bağışlamanı diliyorum.” der. Ölünün ağzına ve burnuna bir parça pamuk yerleştirir. Bundan sonra eline temiz bir bez parçası alarak ılık ve temiz bir su ile yıkamaya başlar. Öncelikle avret mahallini yıkar. Sonra cenazenin yüzünden başlayarak abdestini aldırır. Ağzına, burnuna su vermez. Dudaklarını, burun deliklerini ve göbek çukurunu ıslak bir bezle mesh eder. Ellerini ve kollarını dirsekleriyle beraber yıkar. Başını mesh eder ve ayaklarını yıkar. Böylece abdesti tamamlanmış olur. Abdestten sonra ölünün üzerine ılık su dökerek başını sabunla yıkar. Ölüyü sol tarafına hafifçe çevirip sağ tarafını yıkar. Daha sonra

sağ tarafına doğru hafifçe çevirip sol tarafını yıkar. Bu yıkama işlemini üç kez tekrarlar. Ölünün saç ve tırnaklarını kesmez. Ölüyü biraz kaldırarak karnını hafifçe sıvazlar. Vücudundan herhangi bir şey çıkarsa su döküp giderir. Fakat yeniden abdest aldırılmaz. Yıkama işlemi bitince havlu ile kurular. Vücuduna güzel kokular sürer.

Erdemli’de cenazenin yıkanması: “Cenazenin üzerindeki kıyafetler öncelikle çıkartılır ve avret yerleri kapatılır. Cenazenin üzerine önce ılık bir su dökülür. Yıkamaya ellerinden başlanır. Sonra ağız kısmı cenazenin boğazına su gitmeyecek şekilde yıkanır. Bunu cenazenin burnunu yıkama ve yüzünü yıkama takip eder. Abdest alır gibi cenazenin kolları yıkanır. Cenazenin kafası mest edercesine yıkanır. Cenazenin kulakları ve başının ense kısmı yıkanır. Ayaklara geçilir ve ayaklar yıkanır, ardından cenaze köpüklü ve temiz bir bezle önce sağa çevrilerek sonra sola çevrilerek tüm vücut itibariyle yıkanır. Cenazenin karnı sıvazlanır. İçinde bir şey varsa dışarı çıkması sağlanır. Cenazeyi yıkayan kişi eline temiz bir bez sarar ve cenazenin avret yerlerini yıkar temizler. Cenazeye başından ayağına kadar son defa ılık ve temiz bir su dökülür. Buna son temizlik adı verilir. Son olarak cenaze temiz bir havlu ile kurulanır ve avret yerleri pamuk ile kapatılır.” (K.K.38), (K.K.39).

4.3.2. Kefenleme

Yörede kefen, sır örtüsü olarak kabul edilir. Dünyada çıplak olunmadığı gibi öbür dünyada da çıplak olmamak için kefenlenildiği söylenmiştir. Bölgede, eskiden elde dokuma astarlarla kefenlenen cenazeler, günümüzde kabut veya şam beziyle kefenlenir. Köylerde kefene “zarlık bezi” denilir. Kadın kefeni gömlek, sıtır çapıtı, çiğın örtüsü, yağlık, yamşak ile iki çadırdan oluşur. Kadın cenaze kefenlenirken dizlerine pamuk, imanına da gelin olurken kesilen kekili ve iman kağıdı konur. Başına bağlanan yağlının kenarına çiçek takılır. Peygamber nişanı olduğu için ölmeden önce kına yakılır. Gözüne de sürme çekilir. Burada belirtmek isterim ki Türklerin eski tarihlerden beri kefen kullandıkları kanıtlanmıştır. Kaşgarlı, ölü beylerin ve hanların üzerine örtülen bir kumaş olarak “esük” kelimesini vermektedir. Bu kelime Minusinks Yazıtı’nda bulunmaktadır. Bir ölü, “Arkadaşlarım, birini kefen içinde gömünüz” şeklinde seslenir. L. Bazin (dilbilimci), esük kelimesini Orhun Yazıtları’nda ilk okuyan olmuştur : “cenaze kefenini getirdi ve onu dikti.” (Roux, 1999: 241).

Erdemli’de kefenleme: “ Kefen altı metre yirmi santim olup erkekte üç parça kadında ise beş parçadan oluşur. Sünnet olan budur. Erkek kefeninin parçaları lifafe,

izar ve kamistir. Önce iki metre yirmi santimden oluşan ve kefenin birinci katı olan lifafe serilir. Sonra kefenin ikinci katı olan iki metre uzunluğundaki izar lifafenin üzerine serilir. Son kalan iki metrelik kefen kamistir bu da kefenin üçüncü katıdır. Kamis gömlek şeklinde olup cenazeye baş kısmından diz kapağı altına kadar giydirilir. Cenazenin boyun kısmı çok az bir şekilde açılır. Bunu kefenin ikinci katı olan İzar kısmını cenazeye sarma işlemi takip eder. Sonra kefenin üçüncü katı olan lifafe cenazeye sarılır ve cenazenin baş ve ayak kısımları bağlanıp beline kefen parçasından bir kuşak bağlanır. Kadın cenazesinin kefenlenmesindeki tek fark ise yine kefenden oluşan baş ve göğüs örtülerinin kadının göğsüne ve başına örtülmesidir.” (K.K.38), (K.K.39).

4.3.3. Ölünün Defni

Mezar erkek de göbek hizası, kadında göğüs hizası derinliğinde olur. Cenaze mezara yerleştirilirken sağ tarafına meyil verilerek yüzü kibleye çevrilir. Bu şekilde yerleştikten sonra kefenin bağları açılır. Cenaze önce sol kolu döşüne, sağ eli ensesine gelecek şekilde yerleştirilir. Gözünün ve ağzının bir kısmı toprağa belli bir seviyede gömülür. Daha sonra herkesin ölmeden önce hazırladığı lehit taşlarıyla mezarın içi döşenir. Bu taşların örülmesiyle mezarın içi adeta lahite benzer. Mezar tamamen kapatıldıktan sonra ayakucuna ve başucuna sibi adı verilen taşlar konur. Ayakucuna konan taşlar kadın mezarında dikey, erkek mezarında yatay olur. En son mezarın başına hazırlanan bayrak dikilir. Gelenek eski Türklerden süre gelmiştir. Eski Türklerde mezarlara bayrak asma geleneği de vardı. Bu gelenek Anadolu’da da görülmüştür. (Ögel, 2000: 12).

Ülkemizde ölünün defni islami geleneklere göre ölünün gasli, kefenlenmesi, tabuta konması ve cenaze namazının ardından mezara konması şeklinde gerçekleştirilir. Gasil ve kefenleme sürecinde bölgelere göre bir takım mahalli uygulamalar görülmür. Bunlar bazı kokulu bitkilerin cennet kokusu inancıyla gasil suyuna konulması, kefene ayet ya da dua yazma biçiminde gözlemlenir. (Ersoy, 2002: 96).

Ölünün defni için yapılan inanç ve uygulamaların Anadolu coğrafyasına yansımaları yine coğrafi mekanla birlikte, inanç coğrafyasının da değişmesiyle islami unsurlar bakımından ağırlık gösterip, yine bu eski inanç ve uygulamaların devam ettiğini görmek mümkündür. (Kalafat: 90-102).

Erdemli ve çevresinde cenaze mezara konurken cenazenin iki yakını mezara iner ve cenazenin incinmeden dini kurallara uygun olarak mezara konulmasını sağlar.

Cenazenin yüzünün sağa gelmesine dikkat edilir. Cenazenin üzeri düz tahta ya da taşlarla kapatılır. Sonra herkes toprak atar, ne kadar kişi toprak atarsa, cenazenin o kadar günahlarının azalacağına inanılır. (K.K.11), (K.K.12), (K.K.33).

Cenazeyi mezara koyma işlemi bittikten sonra mezarlıkta bulunanlar cenazenin çıktığı eve giderler. İmam Kur'an okur, cenaze sahiplerine başsağlığı ve sabır dilenir. (K.K.11), (K.K.12).

Cenazeyi yıkayan, mezarı kazan kimselere hak geçmesin diye paralar verilir. (K.K.32).

4.3.4. Ağıt Söyleme

Hasta öldüğünde, ölünün yakınlarından bilhassa kadınlar ağıt yakmaya başlarlar. Artık günümüzde ağıt söyleme geleneği ortadan kalkmak üzeredir. Eskiden özel olarak ağıtçı kadınlar bulunmuş, artık cenaze yakınları kadınlar bazen ölen kişi çok sevdiği birisi ise ağıt yakmaktadır. Ağıt yakarken ölen kişinin iyilikleri, babayığitliği, dile getirilir. Ağıttaki en önemli özellik tamamen içten geldiği gibi söylenmesidir. Önceden belirlenmiş herhangi bir yazılı metni yoktur. (K.K.2), (K.K.14), (K.K.18).

Ali Rıza Yalman'ın 1928 yılında kaleme aldığı "*Cenupta Türkmen Oymakları*" adlı kitap ve köylerdeki düğün, ölüm merasimleri incelendiğinde Erdemli ve çevresinde ağıt, türkü, mani söyleme geleneğinin yaygın olduğu görülür. Bu kitapta Böcüoğlu İbrahim Efendi'nin (*Böcüoğlu İbrahim Efendi: Kuvay-ı Milliye'nin Erdemli'deki temsilcilerinden*) ağzından aktarılan ve bu yörelerde çokça sevilen Küçük Karacaoğlu'nun bir şiiri Erdemli ve çevresinde ağıt geleneğinin varlığı açısından önemlidir. Erdemli'deki ağıt örneklerini ekler kısmında görebiliriz

4.3.5. Yas

Yas, sevdiği bir kişiyi kaybeden insanın acısını içinde yaşadığı topluluğa karşı davranışlarıyla, giydikleriyle belli etmesidir Yas süresince gerek kadın gerek erkek, aile bireyleri birtakım şeyleri yapmaktan kaçınırlar. Yas tutanlar genellikle, renkli ve süslü giysiler giymez, gezmeye ve eğlenceye gitmez, yıkanmaz, tıraş olmaz, radyo ve televizyon açmazlar. Komşuları ve akrabaları da, yası olanlara saygı gösterir, onun acısına ortak olmaya çalışırlar (Başçetinçelik, 1998, 286).

Göktürklerde, ölümün ardından geride kalanların bıçakla, yüzlerini keserek akan kanla birlikte göz yaşı döktükleri, saçlarını kestikleri, Kırgız-Kazaklarda dul

kadınların saçlarını kesmelerinin yas işareti olduğu, kadınların ağıt söyleyip ağlarken yüzlerini duvara dönüp oturdukları, elbiselerini ters giydikleri, yaygın bir adet olarak ölenin atının kuyruğunun kesildiği, Dede Korkut hikayelerinde Oğuzların yas adetlerinin ayrıntılı bir şekilde anlatıldığı “... yedi kız kardeşi ak çıkardılar, kara elbiseler giydiler” gibi yazılı kaynaklarda görülür. (İnan, 2006, 176).

Kaşgarlı Mahmud’un Divan’ında Afrasyab yani Alp-er Tunga için yapılan yas töreni şu ifadeyle tespit edilir. “Herkes kurt gibi uluşuyor, yakasını yırtarak bağılıyor ünü çıkasıya bağılıyor, gözü örtülesiye kadar ağlıyor” (Atalay, 1985, C. I:189)

Erdemli halk kültüründe cenaze olan evde üç gün boyunca yemek pişmez. Komşular, akrabalar yemek pişirirler getirirler, yemekler orada hep birlikte yenir. Buna “*ölgülü yemeği*” denir. (K.K.11), (K.K.12).

Ölen kişinin ardından en az kırk gün yas tutulmalıdır. (K.K.16).

Yas tutan kadınlar en az kırk gün siyah giysiler giyer. (K.K.20).

Cenaze olan evdeki erkekler uzun bir süre tıraş olmaz. (K.K.32).

Cenazeden sonra cenaze evinde ve yakın komşularda en az bir hafta televizyon seyredilmez, radyo dinlenmez, kahkaha ile gülünmez, nişan veya düğün yapılmaz. (K.K.35).

Taziye için gelenler, cenaze sahiplerine “*Emir Allah’ın*” derler. Cenaze sahipleri de “*Emrine şükür*” derler. Cenaze sahibi bu acılı gününde herkesten başsağlığı bekler, küs olanlar bile gelip başsağlığı dilerler. Türk insanı her zaman dayanışma içindedir. Dışarıda olanlar ne zaman gelirlerse gelsinler ilk uğrak yerleri cenaze evleri olur. Dinî bayramlarda ilk önce cenaze sahipleri ziyaret edilir, daha sonra akraba ziyaretleri başlar. Dinî bayramlardan bir gün önce “Arife günü” mezarlıklar ziyaret edilir dualar edilir. (K.K.30), (K.K.34).

Çevrede cenaze olduktan sonra eğer düğün yapılacaksa düğün sahipleri cenaze evini ziyaret eder ve o evden izin ister. Cenazenin yedinci, kırkinci ve elli ikinci günlerinde eş dost yemeğe davet edilir. Hocalar Kuran-ı Kerim ve Mevlit okur, dualar eder, yemekler yenilir. Bu günlerde ölünün ruhuna ikramlarda bulunulmazsa ölen kişinin azap göreceğine inanılır. Bu yüzden zengin fakir ayrımı yapmadan her cenaze sahibi bu yemeği verir. (K.K.34), (K.K.36).

SONUÇ

Erdemli’de Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm) adlı tez çalışmamız Mersin ili Erdemli ilçesi merkez alınarak Güneyli, Harfilli, Güzeloluk, Yağda, Sarıkaya, Sorgun, Karahmetli, Akkuyu, Toros köyleri (Şuan mahalle oldular), Koyuncu, Karyagdı, Yarenler, Alata, Akdeniz mahalleleri ve Limonlu, Tömük, Ayaş, Kumkuyu, Eesenpınar kasabalarında saha araştırması esas alınarak hazırlanmıştır.

Tez çalışmasının birinci bölümünde Erdemli ilçesinin genel tanıtımı yapılmıştır. Erdemli adının nereden geldiği, bölgenin tarihi ve coğrafi özellikleri hakkında bilgi verilmiştir. Yöredeki tarihi ve turistik yerler anlatılmış önem arz eden bazı yerleşim yerleri hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra Erdemli’de sosyal yaşayış hakkında batıl inanışlar başlığı altında ilçede görülen uygulamalar verilmiştir. Halk arasında sıkça bilinen ve başvurulan bazı batıl inançlar sıralanmıştır. Doğum, evlenme ve ölümle ilgili uygulamalar tek başlık altında sunulmuştur.

Halk kültürü içinde önemli bir yer teşkil eden geçiş dönemlerinin ilki doğumdur. Çalışmanın ikinci bölümünde doğum üzerine görülen uygulamalar anlatılmıştır. Doğum uygulamaları anlatılırken doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası olmak üzere üç ayrı başlık verilmiştir. Geçmişten günümüze ulaşan doğum uygulamaları tespit edilirken halkın önce tıbbi yöntemlere başvurduğu sonuç alamadığı takdirde halk hekimliği ve dinsel-büyüsel nitelikteki uygulamalara yöneldiği görülmüştür. Kısırlığı giderme, loğusa bakımı, loğusa şerbeti, kırkbasması, kırklama ve geleneksel korunma yolları bu bölümde yapılan uygulamalarla birlikte ortaya konmuştur. Bireyin yaşama sağlıklı şekilde devam etmesi adına büyük önem teşkil eden doğum evresi Türk Dünya’sından Anadolu’ya kadar indirgenerek incelenmiş Erdemli’de neticelenmiştir. Gebe kalma yolları, gebelikten korunma yöntemleri, gebelik sürecinde yapılması gereken uygulamalar, doğum anı ve o anda uygulanan pratikler, doğum sonrasındaki inanış ve uygulamalar yöre halkı üzerinde derleme çalışmalarıyla belirlenmiş, daha önce bu alanda yapılan yazılı çalışmalar da incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde geçiş dönemlerinin ikincisi olan evlenme üzerine uygulamalar ele alınmıştır. Evlenme üzerine geçmişten günümüze ulaşmış olan eş seçme kız isteme, nişan, düğün hazırlıkları, bayrak dikme, kına yakma, gelin getirme, gelin indirme, nikah ve gerdek gibi uygulamaların sahada araştırıldığında Eski Türk dünyası ile benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır.

Geçiş dönemlerinin sonuncusu olan ölüm tez çalışmasının dördüncü bölümünde verilmiştir. Ölüm ile ilgili uygulamalar geleneksel kültür ile İslami kültürün süzgecinde gelişme göstermiştir; çünkü ölüm ile ilgili gelenek unsurları İslami usullere göre yapılmaktadır. Ölüyü yıkama, kefenleme, defnetme, yastutma, belirli günler (yedinci yemeği, kırkinci yemeği), ölünün arkasından yapılan dualar ölüm ile ilgili önemli uygulamalar arasındadır. Ölünün arkasından ağıt yakma geleneği ölümle ilgili bir diğer uygulamadır. Ağıt yakma ölümden duyulan acı ve üzüntüyü dile getiren ezgili bir söyleyiş olup genellikle yörede orta yaşın üzerindeki kadınlar tarafından yapıldığı görülmüştür.

Tez araştırmamız neticesinde görülmüştür ki doğum, evlenme ve ölüm üzerine yöre halkının uyguladığı pratikler, gelenek ve inanmalar Eski Türk gelenek ve görenekleriyle benzerlik göstermektedir. Eski geleneklerle İslami kuralların bir arada uygulanarak geçmişten günümüze aktarılmış olduğu saha araştırmalarımız sonucunda ortaya çıkan bir başka gerçektir.

KAYNAKÇA

- Arık, Durmuş (2005), Azerbaycan Türklerinin Dinî Tarihi ve Halk İnanışları, Ankara.
- Artun, Erman (2000), (Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1 Adana Büyük Şehir Belediyesi Kültür Yayınları, Adana.
- Artun Erman (2001), “Adana’da Törenlere, Adaklara, Özel Günlere Ait İnançlar, Pratikler ve Bunlara Bağlı Mutfak Kültürü”, Milli Folklor, Cilt: 7, Yıl:13, Sayı: 49.
- Artun, Erman (2005), Türk Halk Bilimi, İstanbul Kitabevi, İstanbul.
- Bali, Aslı (2015). Mersin Konargöçerlerinin Halk Kültüründe İnanışlar ve Bunlara Bağlı Uygulamalar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Atalay, Besim (1985), Divan-ı Lügati’t- Türk, Ankara.
- Başçetinçelik, Ayşe (1998), “Adana Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Doğum Evlenme- Ölüm”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Boratav, Pertev Naili (2013), 100 Soruda Türk Folkloru, Bilgesu Yayıncılık, Ankara.
- Bülbül, Davut (2006), Düziçi’nde Geçiş Dönemleri (Doğum, Evlenme, Ölüm, Niğde.
- Çağlayan Handan (1998), “Tarsus İlçesi Ölüm Adetleri”, Tarsus Alan Araştırmaları. Ankara.
- Çıblak, Nilgün (2011), Mersin’de Doğumla İlgili Adetlerin Halk Hekimliği Yönünden İncelenmesi, Mersin.
- Deveci, Esmâ (2003), Yörük Kızı, Silifke.
- Dulkadir, Hilmi (1997),İçel’de Son Yörükler Sarıkeçililer, İçel Valiliği Yayınları, Mersin.
- Edem, Mustafa (2000), Kırgız Türkleri, Sosyal Antropoloji Araştırmaları, Ankara.
- Elçin, Şükrü (1988), Tuz Ekmek Hakkı Deyimi Üzerine, Halk Edebiyatı Araştırmaları-II, Ankara.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet (2006), Türk Halk İnançlarına Giriş, Ankara.
- Eröz, Mehmet (1991), Yörükler, Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul.

- Ersoy, Ruhi (2002). “Türklerde Ölüm ve Ölü İle İlgili Rit ve Ritüeller”, Millî Folklor, Yıl 14 Sayı 54. s. 96-97.
- Gökalp, Ziya (1995), Türk Medeniyet Tarihi (Sadeleştiren: Yalçın Toker), İstanbul.
- İnan, Abdulkadir (1998), Altay'da Pazırık Kazısında Çıkarılan Atların Durumunu Türklerin Defin Törenleri Bakımından Açıklama. Makaleler ve incelemeler C.II, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 261 – 268. Ankara.
- İnan, Abdulkadir (2006), Tarihte ve Bugün Şamanizm, Türk Tarih Kurumu, Ankara.
- İncir, Ayşe (2011), Mersin Yörüklerinde Doğum, Evlenme ve Ölümle İlgili İnanışları Mukayeseli İncelenmesi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Genel Türk Tarihi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi. Elazığ.
- İsmail, Zeyneş (2002), Kazak Türkleri, Yeni Türkiye Yay. Ankara.
- Jumabaev, Maksat (2006). Kırgız Gelenek ve İnanışlarında Dini Ritüeller. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Kalafat, Yaşar (2010), Doğu Anadolu'da Eski Türk İnançlarının İzleri, Ankara.
- Kayalı, Nejla (2010), Mersin Halk Kültüründe Geçiş Dönemleri, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Edebiyatı, ABD, Yüksek Lisans Tezi, Mersin.
- Kırmızı, Ömer (2016), Erdemli Halk Kültürü, Mersin Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları- 12, Merin.
- Kutlu, Şifa (2003), “Düğün Geleneklerimiz” Adlı makale. Bknz. “Cumhuriyetin 80. Yılında Erdemli”, Ahmet Yanar, Erdemli Lisesi Kültür Yayını, Erdemli.
- Küçük, Abdurrahman (1469), Alkarısı, Türkiye Diyanet Vakfı, İslam Ansiklopedisi (DİA), II.
- MamıtoV, Abdimuhamet (2004), Kırgızistan'da Ölümle İlgili İnanış ve Uygulamalar, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri (Dinler Tarihi) Anabilim Dalı Yayınlanmamış YLT, Ankara.
- Memmedli, Oğuz (2015). Borçalı İlinde Eski Türk İnançlarının İzleri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Niğde.

- Ögel, Bahaeddin (2000), Türk Kültür Tarihine Giriş, C. 6, Ankara.
- Öger, Nevzat (2010), Erdemli Yöresi Yörüklerinde İnanışlar, Bknz.Toroslarda Yörük-ler (Erdemli ve Silifke Çevresi), Doç. Dr. Orhan Özdemir- Ahmet Yanar, Kargıpınarı Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları, Mersin.
- Örnek, Sedat Veyis (1979), Anadolu Folklorunda Ölüm, Ankara.
- Örnek, Sedat Veyis (1995), Türk Halk Bilimi, Kültür Bakanlığı Yay. Ankara.
- Peker, Gökçen (2008), Misis'te Geçiş Dönemi Adetleri, Niğde.
- Rahman, Abdulkerim (1996). Uygur Folkloru, Ankara.
- Roux, Jean-Poul (1999), Eski ve Orta Çağda Altay Türklerinde Ölüm, Çev. Aykut Kazancıgil, İstanbul.
- Sevindik, Hüseyin (1996). "Akçaören ve Yeşilöz Köylerindeki Doğum Geleneğinin Halkbilimsel Açıdan İncelenmesi". I. Türk Halk Kültürü Araştırma Sonuçları Sempozyumu Bildirileri İçinde (s.227-242). Ankara.
- Şimşek, Esmâ (2003). "Kadirli ve Sumbas (Osmaniye)' ta Evlenme Adetleri" Osmaniye Folkloru ve Halk Kültürü Sempozyumu, (Osmaniye, 4-5 Ocak 2003), Osmaniye, s. 11-35.
- Tokatlı, Ümit (1995), Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 6, Kayseri.
- Yalman (Yalkın), Ali Rıza (1977),Cenupta Türkmen Oymakları, Cilt I, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yanar, Ahmet (2004), Cumhuriyet'in 80. Yılında Erdemli, Mersin.
- Yanar, Ahmet (2009), Erdemli'ye Dair, Erdemliler Dayanışma Yardımlaşma ve Kültür Derneği Yayını, Erdemli.

Kaynak Kişiler

K.K.1:

Adı:Hatice

Soyadı:Turan

Yaşı:89

Öğrenim Durumu:Okuma Yazması Yok

Mesleği:Ev Hanımı

Yaşadığı Yer:Erdemli

K.K.2:

Adı:Sakine

Soyadı:Turgut

Yaşı:81

Öğrenim Durumu:Okuma Yazması Yok

Mesleği:Ev Hanımı

Yaşadığı Yer:Erdemli

K.K.3:

Adı:Ayşe

Soyadı: Arslan

Yaşı:54

Öğrenim Durumu:İlkokul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer:Erdemli

K.K.4:

Adı: İbrahim

Soyadı: Coşar

Yaşı: 84

Öğrenim Durumu: Öğrenimi yok fakat okuyabiliyor

Mesleği: Çiftçi

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.5:

Adı: Avni

Soyadı: Özer

Yaşı:74

Öğrenim Durumu:İlkokul Mezunu

Mesleği: Bakkal

Yaşadığı Yer:Erdemli

K.K.6:

Adı: Mustafa

Soyadı: Güven

Yaşı:89

Öğrenim Durumu: Okuma Yazması Yok

Mesleği: Çiftçi

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.7:

Adı: Rabiya

Soyadı: Özdemir

Yaşı: 89

Öğrenim Durumu: Öğrenimi yok fakat okuyabiliyor.

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.8:

Adı: Teslime

Soyadı: Coşar

Yaşı: 87

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.9:

Adı: Fikriye

Soyadı: Yılmaz

Yaşı: 55

Öğrenim Durumu: İlk Okul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.10:

Adı: Ayten

Soyadı: Çetin

Yaşı:54

Öğrenim Durumu: İlk Okul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.11:

Adı: Kamile

Soyadı: Ersöz

Yaşı: 56

Öğrenim Durumu: İlk Okul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.12:

Adı: Cennet

Soyadı: Badas

Yaşı: 62

Öğrenim Durumu: İlk Okul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.13:

Adı: Fatma

Soyadı: Bilgen

Yaşı: 94

Öğrenim Durumu: Öğrenimi yok fakat okur yazar

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Silifke, Güneyli

K.K.14:

Adı: Meryem

Soyadı: Yel

Yaşı: 74

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.15:

Adı: Emine

Soyadı: Uçgun

Yaşı: 84

Öğrenim Durumu: Okuma Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.16:

Adı: Fatma

Soyadı: Yazar

Yaşı: 63

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.:17

Adı: Emine

Soyadı: Çınar

Yaşı: 69

Öğrenim Durumu: Okur-Yazar

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli, Sarıaydın

K.K.:18

Adı: Saniye

Soyadı: Mavi

Yaşı: 48

Öğrenim Durumu: Lise Mezunu

Mesleği: Yaşlı Bakım Personeli

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.:19

Adı: Rukside

Soyadı: Koşar

Yaşı: 86

Öğrenim Durumu: Öğrenim yok fakat okuyabiliyor

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.:20

Adı: Meryem

Soyadı: Işık

Yaşı: 87

Öğrenim Durumu: Okuma- Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.21:

Adı: Semiha

Soyadı: Çetin

Yaşı: 91

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.22:

Adı: Emine

Soyadı: Güven

Yaşı: 98

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.23:

Adı: Halise

Soyadı: Kurt

Yaşı: 85

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.24:

Adı: Aloğlu

Soyadı: Coşar

Yaşı: 96

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Çiftçi

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.25:

Adı: Meryem

Soyadı: Baldan

Yaşı: 54

Öğrenim Durumu: İlk Okul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.26:

Adı: Zeynep

Soyadı: Turan

Yaşı: 102

Öğrenim Durumu: Okuma Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.27:

Adı: Ayşe

Soyadı: Aksay

Yaşı: 56

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.28:

Adı: Hatice

Soyadı: Güp

Yaşı: 75

Öğrenim Durumu: Öğrenimi yok fakat okuyabiliyor

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.29:

Adı: Elif

Soyadı: Koç

Yaşı: 85

Öğrenim Durumu:

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.30:

Adı: Zeynep

Soyadı: Yılmaz

Yaşı: 87

Öğrenim Durumu: Okuma-Yazması Yok

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.31:

Adı: Ayşe

Soyadı: Oyma

Yaşı:58

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.32:

Adı: Hasan

Soyadı: Tipi

Yaşı: 71

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu

Mesleği: Çiftçi

K.K.33:

Adı: Mehmet

Soyadı: Doğan

Yaşı:81

Öğrenim Durumu: İlkokul Mezunu

Mesleği: Halk Şairi, Çiftçi

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.34:

Adı: Ahmet

Soyadı: Yanar

Yaşı: 62

Öğrenim Durumu: Lisans

Mesleği: Edebiyat Öğretmeni, Yazar, Uzman Derlemeci

Yaşadığı Yer: Erdemli, Hatay

K.K.35:

Adı: Fatma

Soyadı: Coşar

Yaşı: 53

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.36:

Adı: Cennet

Soyadı: Turgut

Yaşı: 60

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.37:

Adı: Ümmü

Soyadı: Turgut

Yaşı: 47

Öğrenim Durumu: İlkokul

Mesleği: Ev Hanımı

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.38:

Adı: Ahmet

Soyadı: Mercan

Yaşı: 39

Öğrenim Durumu: Üniversite

Mesleği: İmam

Yaşadığı Yer: Erdemli

K.K.39:

Adı: Yunus Emre

Soyadı: Bilgen

Yaşı: 26

Öğrenim Durumu: Önlisans

Mesleği: İmam

Yaşadığı Yer: Erdemli

SÖZLÜK

- Alık** : Çamaşır, giyecek.
- Alkarısı** : Albastı, hamile kadınlara zarar verdiğiğine inanılan kötü ruh. Bir çeşit kâbus.
- Aşerme** : Hamile kadının canının zamansız çektiği yiyecekler.
- Belek** : Çocuk kundağı, çocuk bezi.
- Boynuinceli** : Bir Yörük-Türkmen aşireti.
- Bulamaç** : Tereyağı ile yapılan hamur çorbası.
- Çalma** :Başörtüsü.
- Doğdaç** : Yeni doğan bebek.
- Dürü** : Düğün sahiplerinin birbirlerine karşılıklı gönderdikleri hediyeler.
- Ebe** : Doğumu yaptıran kişi.
- Emişme** : Çocukların karşılıklı olarak annelerden süt emmesi durumu.
- Eshab-ı Kehf** : Tarsus'ta bulunan yedi uyurlar mağarası.
- Horanta** :Aile halkı.
- Irbık** : Su kabı, bir çeşit sürahi.
- Kam** : Eski Türklerde dini nitelikli, sözüne itibar edilen, yaşça büyük kişiler. Baksı, şam, şaman, oyun.
- Kaynarca** : Tereyağıyla pekmez kavrulup lohusa kadına yedirilir, bu yiyeceğe kaynarca adı verilmektedir.
- Kekil** :Kakül.
- Kıran** : Öldürücü, salgın hastalık. Genellikle kümes hayvanlarına gelen hastalık için kullanılır.
- Kırklama** :Yeni doğan çocuğun ve anesinin kırkıncı gününde yıkanması,temizlenmesi durumu.
- Kırlı** :Yeni doğum yapmış, doğum sonrası gelen kırk güne verilen ad.
- Kırlent** : Yastık, divanda, sedirde insanın sırtını dayadığı yastık.

Kuşak değişimi: Hep aynı cins çocuk doğuran kadınların karşılıklı “*kuşak değişimi*” yapması. Böylece hep kız doğuran kadının erkek; erkek doğuranın ise kız doğuracağına inanılır.

Lohusa : Doğum yapan kadının ilk kırk gününe kadarki durumuna denir.

Lohusa şerbeti: Lohusa ve lohusa ziyaretine gelenlere ikram edilen içeceğe “*lohusa şerbeti*” denir, loğusa şerbeti pekmezle veya gül aromasıyla yapılır.

Ocak : 1.Alkarsı yakalandığı düşünölen evlere ‘Ocak’denir. 2. Olağanüstü tedavi gücü olan kişi ve evlere verilen ad.

Ölet : Bulaşıcı, salgın hastalık.

Sağdıç : Düğünde gelin veya damada kılavuzluk eden kimse

Tecir : Tüccar, tacir. şiirde Azrail anlamındadır.

Tevri : Nevir, Yüz rengi, bet-beniz.

Tıbıklı kadın:Yakın zaman içinde düşük yapmış olan kadın. Bebeği yaşamayan, hemen ölen kadında olduğu sanılan tinsel bir hastalık.

Türkmen şöleni:Erdemli’de bölge halkının her yıl yaptığı geleneksel şölen.

Vefkler : Bir dikdörtgende uzunlamasına, enlemesine birbirine kesen doğru çizgilerden meydana gelen şeklin içine konan sayılara ve harflere denir. Bir nevi muska, hamaylı, yıldızname.

Yunak :Çamaşır.

Zemzem suyu: Allah tarafından gönderildiğine inanılan kutsal su.

Ziyinet :Takı.

EK-2. Atatürk Erdemli’de Halka Hitap Ediyor

EK-3. Erdemli Karakız Göleti

EK-4. Erdemli Toroslarda Sedir Ağaçları

EK-5. Erdemli Kanlıdivane Harabeleri

EK-6. Erdemli Paşa Türbesi

EK-7. Kızkalesi

EK-8. İç Kaleden Kızkalesi'nin Görünümü

EK-9. Erdemli'nin Meşhur Tarım Ürünü Limon

EK-10. Erdemli Toroslarda Hayvancılık

EK-11. Erdemli'de Yayla Şenlikleri

EK-12. Kara adır

EK-13. Bir Yörük çocuğu ve Yeni Doğmuş Oğlak

EK-14. Erdemli’de Gelin Alma Töreninden Bir Resim

EK-15. Yörük Çadırında Düğün Hazırlığı Yapan Yörük Kadınları

EK-16. Düğün Bayrağı Dikme

EK-17. Erdemli’de Yörük Düğününden Bir Fotoğraf

EK-18. Gelin Olacak Kızın Kına Töreni

EK-19. Gelin Bohçasının Taşınması

EK-20. Düğün Öncesi Ekmek Yapımı

EK-21. Bir Merasim Sonrası Yemek

EK-22. Toroslarda Düğün

EK-23. At Üzerinde Bir Gelin

EK-24. Yöresel Kıyafetle Düğünde Oynayan Kadınlar

EK-25. AĞIT ÖRNEKLERİ

Ey ağalar tarih eylen bu yılı,
Bin iki yüz otuz sekiz bu sene,
Medet, insan tevri dönmüş, ağılı,
Kimi ölür, kimi ağlar bu sene.

Koç yiğitler ah der, göğüs geçirir,
Niceleri damdan yavru uçurur.
Halallaşan öz yurdunu göçürür,
Çok yuvalar ıssız kalır bu sene.

Kıran geldi Erdem Eli'nin içine,
Ölet oldu sehillerden geçene,
Devlet oldu birbirini seçene,
Aşirete kıran girdi bu sene.

Karac' oğlan kendi kendin şaşırır,
Akar gözü yaşı, derya çoşturur.
Medet, tecir gelmiş canlar deşirir,
Veresiye koymaz, peşin alır bu sene (Yalman, 1993: cilt1).

Günümüzde Erdemli'de ağıt yakan birkaç tane isme rastlamaktayız. Koramşalı köyünden 80 yaşlarındaki Döndü Özen, bugün bu geleneği devam ettiren ağıtçılarımızdan biridir. Ağıtlarına şu sözlerle giriş yapar:

Ekin ekilir yaz olur,
Kökü biçilir filiz olur,
Bu giden cenaze sizin neniz olur?

Yarana merhem olamadım,
Derdine derman bulamadım,
Derdin nedir soramadım,
Ne diyeyim yavrum sana.

Senin yazı benim yazı,
Kaynar bunarların gözü,
Anasının bir tek kızı,
Ne diyeyim yavrum sana.

Döndü Özen, başka bir ağıtta kardeşi ile dargın olan bir kişinin, ölümüne gelen kardeşine söylediği sözlere tercümanlık ederek, kardeşin kardeşe dargınlığının iyi bir şey olmadığını dile getirir:

Yere vursan yer yarılmaz,
Göge merdiven kurulmaz,
Altı ay sonra kardeş sorulmaz,
Ciğerin yanınca mı buldun beni?

Yüce dağ başına çadır açalım
Bağı bağa çatalım
Bir torbadan tuz atalım
Gel beraber olalım
Türbeyi mekân turalım

Elini ver elleşelim
Dilini ver dilleşelim
Gel seninle dertleşelim

Ağıt geleneğini yaşatan ağıtçılarımızdan biri de kış mevsiminde Erdemli'de, yaz mevsiminde de Yüksek Kır yaylasında yaşayan 50 yaşındaki Aysel Kemik'tir. Üç yavrusunu kara toprağa veren annenin feryadını dile getirdiği şu ağıt çok meşhurdur:

Askerlikte şehit oldu birisi,
İkisi de yola gitti dönmedi,
Yavrularım birer birer can verdi.

Gitti benim üç yavrum da dönmedi,
Gitti benim üç direğim dönmedi.

Gelin yavrularım, ananız sorar,
Helal olsun hakkım der de hep yanar,
Bir değil üçü birden der ağlar.
Yalnız kaldı gözü her yeri arar
Yavrularım nerde derde can atar

Kızımın sarı saçları toprak olmuş,
Oğlum kara gözlerin toprak olmuş,
Öteki oğlum vatana şehit olmuş,
Üç yavrum da toprağa yar olmuş.
Neyleyim ben üç yavrum da kokuşmuş,
Hepsi birden kara toprağa yar olmuş.

Erdemli'nin Albeyli köyünden olan ve Erdemli Kargıcak mahallesinde oturan 75 yaşındaki Nasibe Titiz de söylediği ağıtlarla tanınmıştır. Kardeşinin ölümü üzerine söylediği ağıt yürekleri sızlatır:

Yaylaların boz yılanı
Akar bulanı bulanı
Sen gittin de yavrun kaldıysa
Gelirsin dolanı dolanı

Kara kazan kurulmadan
Yere kazma vurulmadan
Ak göyneği giymeden
Yalvarayım gelin kızım

Entarisi güzel yenli
Al yanağı çifte benli
Kuşlar gibi evek canlı
Bir gelin yitirdik biz

Yalan dünyanın uzununu
Seçemedim yazıyla güzünü
Anamın oğluyla kızını

Bilir misiniz komşular

Göğneğin keten olsa

Kuşağın sapan olsa

Gardaşı mı satan olsa

Almaz mıyım komşular

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı ve Soyadı : Musa Fazıl COŞAR

Doğum Yeri ve Tarihi : Erdemli 1985

Medeni Hali : Bekar

İletişim Bilgileri : musafazil@gmail.com

0555 844 42 44

EĞİTİM

1999- 2003

Erdemli Anadolu Lisesi

2005- 2009

Erciyes Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk
Dili ve Edebiyatı Bölümü

2011- 2019

Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Sosyal Bilimler
Enstitüsü Yüksek Lisans Programı

İŞ DENEYİMİ

2009- 2011

Erdemli METEM Lisesi Edebiyat Öğretmenliği

2013- 2015

Erdemli Onay Koleji Edebiyat Öğretmenliği

2015- 2020

Özel Erdemli Bilkent Eğitim Kurumları Kurucu

YABANCI DİL

İngilizce

YAYINLARI

Lisans Bitirme Tezi

Güneyli Köyü Halk Bilimi Araştırmaları

